קובץ קע"ט ה'תשע"ז
מחיר: גדול- 4 ₪ | רגיל- 2 ₪

קובץ גליונות

פרשת פינחס

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

מרן הגאון
רבי **יעקב אדלשטיין** זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי **ישראל אלי' וינטרויב** זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי **אברהם גנחובסקי** זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי **שלום בן ציון פלמן** זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי **ראובן קרלינשטיין** זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי **שמואל יעקב בורנשטיין** זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן המשגיח
הגר"ד יפה שליט"א

המשגיח הגאון הגדול
רבי **דן סגל** שליט"א

דברי שיח
כאיל תערוג
פרי חיים
נשיח בחוקיך
גאון יעקב
דברי אמת
פניני דעת
דובב שפתיים
נפשו גחלים תלהט
פנינים משולחן רבינו
שלמים מציון
דרכי החיזוק

הלימוד בקובץ לזכות
ר' **חיים זאב** בן **שרה לאה**
לרפואה שלמה בקרוב בתושח"י

ניתן לשלם על ה'קובץ גליונות'
במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' בבתי הכנסת

לקראת ימי בין הזמנים יצא לאור קובץ מורחב במיוחד, ישיבות בין הזמנים וכד' המעונינים בכמות גדולה, יודיעו מראש במוקדי ההפצה.

הדפסת הקובץ המורחב כרוכה בהוצאה גדולה מאד מהרגיל, נשמח בהשתתפותכם בתרומה חד פעמית.

לתרומות והנצחות בקובץ המורחב

ניתן לפנות במס': 053-3145900

וכן נבקש מכל מי שחייב כסף להעביר בהקדם עד לר"ח אב.

הודעה ובקשה

המעונינים לסייע (בשעת הצורך) בהעברת הקבצים,

ירשמו בחיוג למס' 072-2587402 ולהקיש 5 ואח"כ 4,

הבקשה תשמע לכל הרשומים,

ומי שיוכל לסייע יצור קשר במס' 053-3145900

נותרו מס' קטן של שבתות להקדשות עד לסיום השנה
להקדשות ניתן לפנות למס' 053-3145900

ניתן לתרום במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת ברחבי הארץ,
יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש: קובץ גליונות
וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 4311
ניתן להעביר גם לבנק מרכנתיל סניף 745 מס' חשבון: 45458

כ"ח תמז	מטות מסעי	
ו' אב	דברים	
י"ג אב	ואתחנן	נתרם

כ' אב	עקב	נתרם
כ"ז אב	ראה	
ד' אלול	שופטים	

י"א אלול	כי תצא	
י"ח אלול	כי תבא	
כ"ה אלול	נצבים וילך	נתרם

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 213 | שנה ד' | פרשת פנחס | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

כהונת פנחס

"והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם" אף שפנחס וזרעו נתכהנו לאחר כהונת אהרן ובניו, ולא עמו. יצטרכו לברך "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן" כי נתקדשו באותו סוג כהונה.

גודל זכות אפילו של איש היחיד כאשר כואב לו באמת חילול ה'

כשנכשלו בחטא ונהרגו כ"ד אלף מישראל ! במגיפה, אבל מיד עם הריגת זמרי בידי פנחס, נעצרה המגיפה, ככתוב: תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל. ומשמע שגם אז הפסיקו לחטוא. ואם עשרים וארבע אלף כבר נסחפו אחר החטא, איך הפסיקו כל שאר העם, ומיד עם הריגת זמרי, לחטוא? מה הניע אותם מלהמשיך ולחטוא. דמשמע, שאילולי מעשהו, היו ממשיכים להתדרדר?

רואים את כחו של איש יחיד, אם הוא כואב באמת על חילול ה', אז מלבד מה שנעשה לו ניסים, בכחו לעצור מגפה, וכן לכפר. ואף זה משפיע על הכלל רוח טהרה ומסלק כח הטומאה. [ועיין עוד בדברי מרן שליט"א על כחו של היחיד הכואב בחילול ה', באילת השחר פר' כי תשא לב, יב, ובפר' שלח יד, טז].

ובמדרש איתא, לא כתוב "וכפר", אלא "ויכפר", עד ביאת הגואל הוא מכפר. כי זכותו נמשכת ונמשכת על כל הדורות, כי הצילם מלהטבע בחטא.

ה' מעיד, כדי שדברי העכו"ם לא ישפיעו "עלינו"

"לפיכך הטיל הקדוש ברוך הוא שמו עליהם, ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה, לומר, מעיד אני עליהם" (רש"י פרק כו ד"ה משפחת החנכי). וצ"ב, למי זה מיועד מה שהטיל הקב"ה את שמו עליהם, הרי כלל ישראל ידעו שאי"ז נכון מה שאומרים. וקשה לומר שזה כתוב בשביל העכו"ם, שהרי הם לא יתפעלו ממה שכתוב בתורה וימשיכו לבזות את ישראל?

וצ"ל, שדברי גויים גם שאנחנו יודעים את האמת, יכולים דבריהם להשפיע עלינו, לכן התורה מעידה שדבריהם שקר.

ה' דן כל הרהור תשובה אמיתי להועיל

"ובני קרח לא מתו" פרש"י, הם היו בעצה תחילה, ובשעת המחלוקת הרהרו תשובה בלבם. למה לא כתב רש"י: ובשעת "הבליעה" הרהרו תשובה בעצמם, כי הרי השתתפו במחלוקת עד לבליעתם?

ובתרגום יונתן משמע, שלא השתתפו לכתחילה במחלוקת. הלשון "הרהרו" בלבם, משמע שלא היה וידוי ותשובה וקבלה לעתיד. ובכל זאת זכו לינצל. רואים כמה מועיל הרהור טוב, ובלבד שזה אמיתי. ויש קונה עולמו בשעה אחת. ה' דן את האדם על כל חלק וחלק ממחשבתו, לא רק במחשבת הרהור עבירה. וכן בקידושין מט: המקדש אשה ע"מ שהוא צדיק גמור, מקודשת, שמא הרהר בלבו. משמע ג"כ בלא וידוי וחרטה ותשובה. (ועיין מנ"ח מצוה שסד).

כיבוד ת"ח מביא ליראת ה', ומעורר לתשובה

בלקוט שמעוני [פרשת קרח רמז תשנב] "מה זכות היה בידן של בני קרח שינצלו. שבשעה שישבו אצל קרח אביהם, רואין את משה וכובשין את פניהם בקרקע. אמרו, אם נעמוד מפני משה, אנו נוהגין בזיון באבינו וכבר נצטוינו בכיבוד אב. לא נעמוד, כבר כתיב מפני שיבה תקום. מוטב שנעמוד מפני משה רבנו, אע"פ שאנו נוהגים בזיון באבינו. באותה שעה הרחישו את ליבם בתשובה". ואפשר לפרש, דאיתא במדרש בהעלתך, ומובא בתוס' רי"ד קידושין לג. בזכות שעומדים בפני ת"ח, זוכים ליראת ה' ולכן התעוררו בתשובה.

הספדו של חכם

ירושלמי (יומא א, א) אמרו: מי גרם לנו לדמים הללו? אמרו: על שלא עשינו חסד עם אותו צדיק [אהרן], וישבו וקשרו הספידו וגמלו לצדיק חסד. והעלה עליהן המקום, כאילו מת שם, ונקבר שם. וצ"ב, דלעיל כתוב ויבכו אותו כל בית ישראל ל' יום ולמה לא הספיק?

בגמ' שבת קה: כל המתעצל בהספידו של חכם, אינו מאריך ימים מדה כנגד מדה. ופרש"י, הוא לא נתאבל על שנתקצרו ימי החכם, אף לחייו לא יחושו מן השמים. והנה אהרן מת בן קכ"ג שנים. ומשמע, שגם אז זהו בכלל, נתקצרו ימיו. ועל אף שזה היה בחטא מי מריבה. וכן אצל יהושע שהוא מת בן מאה ועשר שנים (יהושע כד, כט) שממנו למדו בגמ' (שבת שם) על המתעצל בהספדו של חכם, שרגש עליהם הר להרגם לפי שנתעצלו בהספדו. מובא בתנחומא פר' מטות, שנתקצרו ימיו, כי ביקש להאריך ימיו על ידי שידחה את כיבוש הארץ.

אמנם דברי הגמ' נאמרו על כל חכם שמת, אפילו שלא נגזר עליו למות קודם זמנו. י"ל, כי ההרגשה צריכה להיות שירצה לחיות יותר. וכל חכם שמת, זהו קיצור ימים, כאילו הוא מת קודם זמנו. כי הוא ירצה ללמוד יותר. ועוד י"ל, שזוהי גם המציאות, לפי שיוכל לרכוש לעצמו עוד ועוד מצוות. כמובא בס' עליות אליהו סיפור על הגר"א שקודם פטירתו אחז בציציותיו ואמר בבכיה כמה קשה להפרד מעולם המעשה הזה אשר על ידי מצוה קלה של ציצית אדם יחזה פני שכינה ואפוא נוכל למצוא זאת בעולם הנשמות אף אם יתנו כח כוחותיו עבורו.

כל אחד עם "רצון" זוכה לתורה ולמצוות נצחיות בלא סוף

ויקרב משה את משפטן לפני ה'. פרש"י, ד"א ראויה היתה פרשה זו להכתב על ידי משה, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן.

חזינן מזה, דעל ידי מה שרצו לקיים את המצוות באמת, זכו לפרשה עם כל כך הרבה תיבות ואותיות, כשבכל אחד מהן יש לדרוש תילי תילים של הלכות, וזה נעשה לנצח גוף התורה. ואף שלא שייך שיהא עוד תורה, מכל מקום זוכים אותו זכות, כמו אז. נמצא דכל אחד ברצון לעשות רצון הבורא, באמת זוכה לתורה, ולנצחיות בלי סוף. ועלינו לחשוב, מה מאבדים עבור התרשלות בעשיית מצוות.

יש כאלו שדרגתם תמיד לא לציית, לה' ולחכמים

הם מי מריבת קדש. פרש"י, ד"א הם שהמרו במרה, הם שהמרו בים סוף, הם עצמם שהמרו במדבר צין. צ"ב, הרי אלו שהמרו כבר מתו? ואולי הכוונה לאלו שבזמן המרגלים היו יתרים מבני ס'. **ואולי הפסוק בא לומר שתמיד יש כאלו שדרגתם לא לציית להקב"ה ולחכמים.**

המפסיד להקריב תמיד ביומו, האם כשר למחרת ?

עלת שבת בשבתו. פרש"י, ולא עולת שבת זו בשבת אחרת. הרי שלא הקריב בשבת זו, שומע אני יקריב שתים לשבת הבאה, תלמוד לומר: בשבתו, מגיד שאם עבר יומו, בטל קרבנו. למה לא אומרים זה על כל קרבן התמיד? וי"ל פשוט, שאין הקרבת התמיד של אתמול, היום. כי לא "היום" גורם לתמיד, אלא חיובו בכל יום ויום. אבל במוספין ש"היום" גורם, לזה צריך חידוש, שלא ניתן להשלים בתשלומין את חיוב "היום" ההוא, ב"יום" כזה אחר.

לא לחכות לאחר מיתה

"ואל בני ישראל תדבר לאמר איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו" (פנחס כז, ח)

אמר רבנו: ישנם בעלי ממון ועשירים הטועים ואינם מבחינים כי צאצאיהם ממתינים שימותו ויסתלקו מהעולם, ויש עשירים אחרים שאגרו כל חייהם וזוכים! שלאחר מלאות שנותיהם הילדים מתקוטטים אודות הירושה באש וגפרית וזה חלקם מכל עמלם ואלו מעשים שבכל יום.

כמה פעמים יעץ רבנו לגבירים שיתנו בחייהם כמה שיותר צדקה לפי שהמציאות מוכיחה בעליל כי מי שהותיר אחריו הון רב, יוצאי חלציו נעשו שונאים זה לזה מה שאין כן במי שלא השאיר אחריו.

ואמר עוד יש המקדימים לכתוב צוואה ליום שאחרי מותם כדי להיות בטוח שאכן יחלקו מהונם כספים לצדקה, אך גם לכך צריך רחמי שמים שיתקיימו דברי המת.

וכדוגמא לכך מספר הגראי"ל גם את סיפור של הנגיד ברוידא שהקים את בתי ברוידא בירושלים שהוא ז"ל לא כתב צוואה סתמית שיחלקו את כל ממונו לישיבות אלא הגדיל לעשות ומינה את החפץ חיים והגר"ח מבריסק לאפוסרופסים על נכסיו ועם כל זאת קרוביו הגישו משפט לערכאות נגד הצוואה והוכיחו כי לא היה שפוי בשעה שכתב את הצוואה היות ונתן את כל כספו לישיבות לא הותיר כלום לאחרים, השופטים קיבלו את טענתם ולא נותר לישיבות פרוטה מכספו.

כן היה מעשה ידוע בצוואתו של פרופסור ח. שכתב נכסיו לישיבות והיורשים מנעו את כוונתו הטובה.

מעשה נוסף סיפר רבנו: על גביר יקר ונעלה שהורה לאחד מידידו שיכין לו נוסח של צוואה אודות כספי צדקה שיעבירו אחרי מותו והידיד ההוא דחה אותו בסך הכל ליום המחרת, ואותו גביר הלך לישון ולא קם.

לכן רבנו מעודד לחלק מחיים כמה שיותר, ועי' בספר אהבת חסד חלק ג' פרק ד וגם מי יודע אם בניו יקיימו צוואתו וכו'.

(מאחורי הפרגוד)

אליהו הנביא

איתא בילקוט (רמ"ז תשע"א) 'אמר רבי שמעון בן לקיש פינחס הוא אליהו, א"ל הקדוש ברוך הוא אתה נתת שלום בין ישראל וביני בעולם הזה אף לעתיד לבא אתה הוא שעתיד ליתן שלום ביני לבין בני שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' וגו' והשיב לב אבות על בנים, רבי אליעזר אומר הסב הקדוש ברוך הוא שמו של פינחס בשמו של אליהו ז"ל מתושבי גלעד מלמד שעשה תשובת ישראל בהר הגלעד'. ונביא כאן כמה ענינים מרבנו אודות אליהו הנביא.

[נלקט ע"י הרה"ג ר' יוסף צבי רינהולד שליט"א]

אליהו הנביא, אדם, מלאך

הוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו. פרש"י, נראו כמו שאכלו, מכאן שלא ישנה אדם מן המנהג. כתבו התוס' ב"מ פו: ד"ה ע"ב ד"ה נראין כאוכלין ושותין, ובסדר אליהו רבה קתני, לא כאותו שאומר נראין כאוכלין ושותין. אלא אוכלין ושותין ממש, מפני כבודו של אברהם. ופליגא אדהכא.

ויתכן שנחלקו, אם לצורך השליחות ניתן למלאכים אלו גוף ממש, או שהיה נראה כמו שיש להם גוף והיו נראין כאוכלים ושותים, אבל באמת נשארו מלאכים. [וכן יל"ע, אם המלאכים שמחזאי ועזאל מובא אודותם בילקוט שמעוני רמז מד שביקשו מה' לדור בין הבריות, וחטאו, האם נשארו בגופם מלאכים].

בשו"ת חת"ס (ו, צח) כתב על אליהו הנביא, שיש דברים דבא כמלאך ויש דברים דבא עם גוף. עיין מש"כ מרן שליט"א בפר' שלח יג, לג.

ויל"ע, אם בזמנים שמגיע עם גוף, אשתו כאשת איש, (עיין קובץ שיעורים ב, כח בענין אשת אליהו).

באגדות אליהו מבעל שבט מוסר (ברכות פרק ה) מביא מהמקובלים, שאליהו היה מתחילתו מלאך, מאותה כת של האמת שלא רצו שיברא אדם, וה' השליכו ארצה, ואחר כך עלה למרום אל שורשו.

בגמ' כתובות קג. אמרינן, רבי היה מגיע בליל שבת. (ויתכן שעשה כן כי זכות הצדיק מגן יותר בהיותו בעוה"ז עיין אילת השחר פר' שלח יד, ט. ויחי מח, ז. חקת כ, ב). ומביא הגליון הש"ס מספר חסידים, שהיה מגיע בבגדי חמודות שלהם בשבתות, ופוטר את הרבים בקידוש היום, ולא כשאר מתים שהם חפשים ממצוות, כי צדיקים חיים ופוטרים בקידוש. עכ"ל. (ויתכן שזה שייך על קידוש, אבל הבדלה לא שייך במי שאין לו ששת ימי המעשה. עיין בדברי מרן שליט"א על כל ענין זה של הבדלה במי שאין לו קידוש, בפר' עקב עה"פ ולעבדו בכל לבבכם). ויתכן שזהו כעין מש"כ החת"ס הנ"ל, דאליהו מתגלה לפעמים בלבוש גופו. וכן היה עם רבי. (מתוך אילת השחר פר' וירא יח, ח)

אודות אליהו ונביאי הבעל

שמעתי מהגרי"ז (בשם אביו הגר"ח) על מה שאמר אליהו (מלכים א, יח, כא): עד מתי אתם פוסחים על שני הסעיפים אם ה' הוא האלקים לכו אחריו ואם הבעל לכו אחריו. והקשה, וכי אם אחד יאכל נבלה רח"ל, יאמרו לו תאכל הרבה נבלות? וביאר, דבדברים של אמונה, אם אינו מאמין "בהכל" אין נפקא מינה אם לא מאמין כלל.

(אילת השחר פר' בא יג, ח. בחקתי כו, כא)

הליכת אליהו 40 יום מכח האכילה ההיא

ויחזו את האלקים. פרש"י היו מסתכלין בו בלב גס מתוך אכילה ושתיה. משמע שהיה ראוי שיתענו קודם, והיה תביעה שנעשה דבר גדול לא לפי ערך המעשה.

ועיין בשערי קדושה למהרח"ו (ב, ד) ולא זכה משה רבנו ע"ה לקבל התורה עד שהתענה ארבעים יום וארבעים לילה, ולא עלה אליהו זכור לטוב למרום עד שהתענה ארבעים יום וארבעים לילה, ולא זכה ר"א ור"ע ורבי ישמעאל לכל אותה החכמה והנבואה בעלייתן לפרד"ס עד אשר התענו ימים רבים בכל מיני סגופים ופרישות, ולא זכה שלמה שנאמר בו (מלכים א, ה, יא) ויחכם מכל האדם עד שהתענה ארבעים יום וארבעים לילה. (והרד"ק מלכים א, יט, ח מפרש מה שהלך אליהו בכח האכילה ההיא, לא היה זה כ'נס' משה רבנו וכו' אלא שנשתהא המאכל באצטומכא ולא בשלה אותו הכח המבשלת ולא משכה אותו כח המושך ונזון הגוף באותו מאכל ארבעים יום וארבעים לילה). (אילת השחר פר' משפטים כה, יא)

עירבון שיבא, סודי הבריאה

וזכרתי את בריתי יעקוב. פרש"י, בחמשה מקומות נכתב מלא (זה כתוב בתורה, ואליהו כתוב בנביא, בכ"ז דורשים כך), ואליהו חסר בחמשה מקומות. בחמשה מקומות יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו. בפשוטו לא מובן, למה צריך ליטול עירבון, וכי הוא לא רוצה לבוא? (ועוד, אם ה' ישלחנו, הוא יבא). בודאי יש דברים שהם מסודי הבריאה. (מתוך אילת השחר פר' בחקתי כו, מב)

אודות הלימוד מפי אליהו הנביא

מש"כ בגמ' (ברכות ג.) אליהו זכור לטוב, ולא זכרונו לברכה. תלמידי חכמים מתעלים גם בעוה"ב, ולכן זכרונם ל'ברכה' זה אומרים על בני אדם, הואיל ומתעלה גם בעוה"ב, שת"ח אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב, ברכות סד. אבל על אליהו שנהיה מלאך אמרו זכור לטוב. כי הוא נותר במדרגתו כפי שהוא.

איתא בגמ' [ב"מ פה:] אליהו היה רגיל לבא למתיבתא דרבי. הרמב"ם בהקדמתו מונה את אליהו לאחד ממוסרי התורה. וא"כ, כל מה שלמדו אצל רבי, הוא כבר מסר וידע? האם הוא בא "לחזור", או שייך ש"יתחדשו" גם לו דברים, כדאמרו בגמ' חולין ז. מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו. ויתכן לפי מש"כ רבי יחיאל אבי הרא"ש בקונטרס עסק התורה, מתוך שאדם לומד תורה לשמה, נעשו כליותיו מעיינות ומוציא טעם והלכה מעצמו מה שלא למד מעולם ומה שלא ניתן אפילו למשה רבנו ע"ה.

העתק מספר אורחות צדיקים שער התורה: ומתוך שאדם עוסק בתורה לשמה, וטרח ויגע לשם שמים, אז נעשו שתי כליותיו כשני מעינות, ומוציא טעם והלכות מעצמו מה שלא למד מעולם ומה שלא ניתן אפילו למשה בסיני. כאשר מצינו באברהם אבינו, זכרונו לברכה (בראשית רבה צה ג): שלא למד מעולם בפני שום אדם, אך מעצמו היה יושב ומחשב אחר המצוות, ולמד מלבו כל התורה והמצוות, עד שהעיד עליו הכתוב (בראשית כו ה): "וישמר משמרתי מצותי חקותי ותורותי", ואמרו חכמים, זכרונם לברכה: שאפילו עירובי תבשילין היה יודע. וגם אמרו חכמים, זכרונם לברכה: אברהם אבינו, עליו השלום, למד ארבע מאות פרקים, ומי לימד לו כל זה? אלא נעשו שתי כליותיו כשני מעינות ונובעות לו חכמה ותורה.

וכן מצינו ברבי אליעזר הגדול (פרקי דרבי אליעזר פ"ב): מתוך שעסק בתורה הרבה, העידו עליו רבותינו, זכרונם לברכה: שנתגלה לו מה שלא נתגלה למשה מסיני. וכן אמרו רבותינו, זכרונם לברכה: מדורו של משה רבינו, עליו השלום, עד דורו של יהושע, ומיהושע לזקנים, ולנביאים, ולאנשי כנסת הגדולה, ולתנאים, ולאמוראים, ולגאונים, ולכל חכמי הדור שעסקו בתורה הרבה ונתנו נפשם עליה, נתגלו להם רזי תורה וסודי חכמה מה שאין אדם יכול למצוא מעצמו. וזה יתכן מה שבא אליהו לשמוע מפי רבי.

והנה, בכ"מ יש ספק בגמרא שמסיק, שיתברר כשיבא אליהו. אז למה הם לא ביררו אצלו כשבא אליהם במתיבתא דרבי? ואם זה ממתין לעת הגאולה, היה צ"ל: עד שתבא הגאולה, ולא: עד שיבא אליהו?

(מתוך אילת השחר פר' בחקתי כו, מב)

אודות ההקרבה בהר הכרמל

בכל מקום אשר תראה. פרש"י, אשר יעלה בלבך, אבל אתה מקריב על פי נביא כגון אליהו בהר הכרמל. צ"ב, למה צריך לימוד מיוחד לשמוע בקול נביא בדבר זה, הרי לכל הוראת שעה של נביא צריך לשמוע, ככתוב: אליו תשמעון (ביבמות צ:). ותוס' סנהדרין פט: כתבו, רשאין בי"ד לעשות דברים למגדר מילתא. ומה שצריך לומר על אליהו, זה רק שסמכו עליו שתרד האש מן השמים.

שם, פרש"י ואם תאמר זו במתנבא על העתידות... אא"כ מומחה הוא לך שהוא צדיק גמור, כגון אליהו בהר הכרמל שהקריב בבמה בשעת איסור הבמות כדי לגדור את ישראל.

והנה, להוראת שעה לא צריך להיות נביא, דגם ב"ד גודרין לצורך שעה. ובתוס' יבמות צ: כתבו דמשום שהוחזק בנביאות סמכו עליו במה שהיה מבטיח בירידת האש ושוחטים על הבטחתו קדשים בחוץ וכו'. והנה אליהו הקריב את הקדשים בחוץ בעצמו, ואי אפשר להוכיח מזה שאחרים צריכים לשמוע לו. ואיך ימחו באליהו הנביא. ומה שהם מילאו מים ובנו מזבח, אין זה איסור. אמנם הערוך לנר מוכיח שאחרים שחטו ולא אליהו בעצמו. ולפ"ז, מ"השחיטה" אפשר להוכיח שאחרים צריכים לשמוע לו. (מתוך אילת השחר פר' ראה יב, יג)

אולי זה אליהו

סיפר רבנו בשם הרב פרידמן זצ"ל מפתח תקוה כשישב שבעה על בתו ע"ה וכך היה המעשה: שבהיותה בסיביר כבת שש עשרה, הכריחוה להבעיר את העצים ביום כפור, והיתה בוכה האיך אדליק אש ביום כפור. ולפתע הופיע נכרי אחד ושאל למה את בוכה, אמרה לו שצריכה להדליק אש ואסור לה, מיד הדליק את האש והלך.

אח"כ סיפרה את הדברים לאביה, ואמרה לו "טאטע סאיז דאך זיכער געווען אליהו הנביא, אבבער אליהו הנביא צינדט האן אפייער יום כפור? פי' אבא הרי בודאי זה היה אליהו הנביא, אבל וכי אליהו הנביא מדליק אש ביום כפור? תמימות טהורה של בת ישראל..

פרו של אליהו הנביא

וז"ל ידוע המדרש עם המעשה של אליהו הנביא בהר הכרמל, הובא בילקוט שמעוני (מלכים רמז רי"ד) וז"ל בחרו לכם הפר האחד ועשו ראשונה, א"ל אליהו לנביאי הבעל בחרו שני פרים תאומים, מאם אחת, הגדלים על אבוס אחד, והטילו עליהם גורלות. אחד לשם ואחד לבעל, ופרו של אליהו היה נמשך אחריו והולך, ואותו הפר שעלה לשם הבעל נתקבצו כל אותם נביאי הבעל ארבע מאות וחמישים ונביאי האשרה ארבע מאות וכולם לא יכלו להזיז רגלו מן הארץ, עד שפתח אליהו פיו ואמר לו - לך עמהם, השיב הפר ואמר לאליהו לעיני כל העם, אני וחברי יצאנו מבטן אחד וגדלנו במרעה אחד ועל אבוס אחד, והוא עולה לחלקו של הקב"ה ושמו של הקב"ה מתקדש עליו, ואני עליתי לחלק הבעל להכעיס את בוראי, אמר לו אליהו לך עמהם ואל ימצאו עלילה. כשם ששמו של הקב"ה מתקדש על יד זה שעמי כך מתקדש על ידך, אמר לו וכך אתה יועצני - שבועה שלא אזוז מכאן עד שתמסרני בידם, מיד ויקחו את הפר אשר נתן להם, מי נתנו להם - אליהו, עכ"ל המדרש.

ויש לעמוד על כמה דברים, ואחד מהם מה שהוצרך דוקא שאליהו הנביא ימסור אותו, מאי נפקא מינה אם אליהו ימסור אותו או לא....? וכאן הרחיב רבינו הרבה נקודות.

אך בנוגע לשאלה הזאת ביאר כך כי אם הפר היה הולך מעצמו, היה יכול להתפרש שמה שלא הלך עד עכשיו, זה לא כלום, שהרי עכשיו הוא הולך, סימן שהוא כמו כל פר. אבל כדי שיהיה קידוש ה' עוד יותר גדול, הוצרך דוקא שכל זמן שאליהו הנביא לא מוסר אותו, הוא לא הולך, ונשאר בעקשנותו שאי אפשר להזיז אותו, וכשאליהו הנביא מוסר אותו, רק אז הוא מסכים ללכת, ואז יראו שיש כאן משהו מיוחד...

רואים שבכדי שיהא קידוש השם אמיתי, צריך שאליהו הנביא בעצמו יעשה את זה, "ובלבד שתמסרני". וכך אף נאמר לענייננו, ב"ה שבכל דור ודור שתל הקב"ה את האליהו הנביא שלו...

חצי קב בשתי אמות

פעם בא יהודי אחד לרבנו ואמר שהוא אליהו הנביא, ואמרו לו א"כ תפשוט לנו את בעיות הגמ' בריש פרק אלו מציאות, חצי קב בשתי אמות וכו', מיד תפס את הרגלים וברח...

שיעור אכילה לחובת ברכהמ"ז מה"ת

כתב בביה"ל סו"ס קפ"ד (בד"ה בכזית) בשם הפמ"ג, דבעינן שביעה מפת או מדברים הבאים ללפת את הפת כדגים או סלט, אבל אם שבע מדברים הנאכלים בפני עצמם, כאורז או תפו"א, ובפת אין בו כדי שביעה אלא בצירוף המאכל האחר, אין זה מצטרף לחייבו מה"ת. ונפק"מ בנסתפק אם בירך דאינו חוזר. מיהו עי' בבעל המאור בברכות דף מ"א ע"ב, גבי פירות בסעודה שטעונים ברכה לפניהם ולא לאחריהם, שכתב הטעם דאינו מברך לאחריהם, לפי שברכת המזון פוטרתן דדעתיה דאינש על כל מה דאכל, וכל מה שבא בתוך הסעודה הוא מכלל השביעה דכתיב בה ואכלת ושבעת וברכת, ע"כ.

ומבואר שאפילו אם אוכל בפנ"ע דברים שאינם באים ללפת את הפת, כגון תאנים וענבים שצריכים ברכה לפניה, מ"מ כיון שאוכלם בתוך הסעודה הוי גם זה בכלל השביעה המחייבו בברהמ"ז מה"ת, ודלא כפמ"ג. והנה על הא דלא ראה הפמ"ג את הבעה"מ י"ל דאישתמיט מיניה.

אך הקשה הגראי"ל שטיינמן שליט"א דמסברא לכאורה דברי הפמ"ג תמוהים, דממ"נ אם בושבעת נכלל גם פירות, א"כ אמאי בעינן שביעה מפת גרידא, הא בכלל ושבעת הוא גם שאר דברים, ואם בכלל ושבעת לא כלול שאר דברים א"כ איך ברהמ"ז פוטר פירות שאוכל תוך הסעודה, דהא זה כל הטעם של בעה"מ דלכך ברהמ"ז פוטרתן דפירות הוי בכלל ואכלת ושבעת וברכת.

ולומר דהטעם שברהמ"ז פוטרתן הוא כמו שכתב הבעל המאור בתחילה דדעתיה דאינש על כל מה דאכל, זה אינו, דהא אם אחד יאכל מזונות ופירות ויכוון בבורא נפשות גם על המזונות פשיטא דלא יפטור אף דדעתיה על זה.

ובע"כ צ"ל דלמד שבשביל שיחול חובת ברהמ"ז צריך שיהיה שבע דוקא מפת, אלא דאחרי ששבע מפת וכבר חל עליו משום זה חובת ברהמ"ז תו ברהמ"ז פוטר כבר כל שאר האכילות כגון פירות וכדו', אבל אם שבע רק בצירוף הפירות ולא מהפת גרידא אז עדיין לא חל עליו חובת ברהמ"ז. (שיעורי שלמי תודה- הלכות ברכות)

ספק ברהמ"ז בקטן

נשאלתי באחד שהיה לו בר מצוה במוצש"ק ואכלו בשבת סעודה שלישית ובירכו במוצש"ק ברהמ"ז, והיה עשרה והנער הזה היה עשירי.

והשאלה אם הוא מצטרף לזימון, דהנה הרמ"א בסי' קצ"ט ס"י פסק שקטן לא מצטרף לזימון אף מדין חינוך עד שיהיה בן י"ג שנים, והרעק"א מסתפק בקטן שאכל ובירך אם כשהגדיל מחויב שוב לברך מה"ת, דלצד שהמחייב הוא השביעה במעיו, צריך שוב לברך משום שמקודם היה חיובו רק מד"ס, ועתה הוא מה"ת. ומשמע שזה פשוט לרעק"א דאם לא בירך עדיין כשהיה קטן מחויב לברך כשהגדיל.

ולכאורה לצד שאינו מחויב מה"ת לברך בכה"ג, ז"א שהמעשה אכילה מחייבת, צ"ע למה יצטרך לברך כשהגדיל, הא כל חיובו בקטנותו היה משום מצות חינוך וכעת שהגדיל פקע ממנו מצות חינוך, וא"כ שיהיה פטור לגמרי מלברך. ובע"כ חזינן דאם היה עליו חיוב קודם לברך משום חינוך, אז אף שנסתלק הסיבה כשהגדיל מ"מ לא פקע ממנו חיובו של ברהמ"ז.

ומעתה כ"ז שיך על ברהמ"ז, דשורש חיובו כשהוא קטן היה משום חינוך, אז אמרינן דאף שפקע ממנו מצות חינוך כשהגדיל מ"מ לא פקע חיובו דברהמ"ז שכבר נתחייב, אבל לגבי זימון, הא לצד דאינו מחויב בברהמ"ז מה"ת אלא מדרבנן א"כ צריך להיות שבזימון יהיה פטור ולא יצטרף כלל, כיון דאף מדרבנן היה פטור כשהיה קטן, לפמש"כ הרמ"א שקטן לא מצטרף לזימון אף מדרבנן, וא"כ בניד"ד צריך להיות תלוי בספיקת הרעק"א אם הקטן שהגדיל יכול להצטרף לזימון או לא.

והגראי"ל שטיינמן שליט"א טען דניד"ד לא תליא בספיקת רעק"א, ולכל הצדדים יכול להצטרף לזימון. דהנה הדין בעשרה שמתוכם ז' שאכלו פת וג' שאכלו ירקות, דמצטרפים הג' לשבעה להיות עשרה ומזמנים בהזכרת השם, אלא שאלו שאכלו ירק אינם מזמנים אלא רק מצטרפים לזימון, והמזמן צריך להיות אחד מאוכלי הפת, והנה זה הרי פשוט שאם כולם אכלו ירק שאינם יכולים לזמן, ואעפ"כ מצטרפים האוכלי ירק לעשרה, וחזינן דמי שבמציאות מחויב לברך ברכה אחרונה אף שמצד עצמו אינו יכול לזמן מ"מ מצטרף לזימון, א"כ גם קטן שהגדיל, אף שלא יכול לזמן דברהמ"ז דרבנן וכנ"ל, מ"מ יכול הוא להצטרף לזימון, ודו"ק.

אלא דכשהוא קטן אז עליו יש דין שקטן אינו יכול להצטרף לזימון, אולי משום שקטן אינו יכול להצטרף לדבר שבקדושה, אבל כשהגדיל הא כעת הוא כבר גדול, אלא שהוא גדול שבאכילה זו הוא פטור מזימון, אבל מ"מ הוא מחויב בברהמ"ז עכ"פ מדרבנן, וכיון שמחויב בברכה אחרונה שפיר יכול הוא להצטרף לזימון, כמו האוכלי ירק שמחוייבים בברכה אחרונה ולכן יכולים הם להצטרף לזימון, דבשתיהם מחוייבים מדרבנן בברכה אחרונה ומצטרפים לזימון. אלא לגבי אם הקטן הזה שהגדיל יהיה הוא המזמן, אולי איה"נ שזה תלוי בחקירת הרעק"א אם מחוייב הוא בברהמ"ז מדאורייתא או מדרבנן. ודו"ק. (שיעורי שלמי תודה- הלכות ברכות)

שורש החיוב מעשה אכילה או השביעה

יש להסתפק בקטן שאכל כדי שביעה ואינו יודע אם בירך ברהמ"ז, אם צריך לברך מספק או לא, מי נימא דכיון דכל עיקר חיובו בברהמ"ז הוא מדרבנן א"כ אפילו אכל כדי שביעה ספיקא דרבנן הוא ולקולא, או דכיון ששורש חובת חינוך של קטן במצווה הוא כדי להרגילו במצוות, א"כ משוינן דינו כגדול וחוזר ומברך. ויסוד הספק הוא, אי דין חינוך נאמר רק על עיקר המצוה דברהמ"ז אבל על מאורעות של ספיקות לא נתחדש דין חינוך, או דגם בספיקות פרטיות נתחדש דין חינוך כדי להרגילו במצוות והלכותיה, וצ"ע.

והגראי"ל שטיינמן שליט"א אמר דמסתבר שצריך לברך מספק, דגם על מאורעות של ספיקות נאמר דין חינוך. (שיעורי שלמי תודה- הלכות ברכות)

נאמנות קטן בספק ברהמ"ז

מי שאכל כדי שביעה ואינו יודע אם בירך ברהמ"ז, דדינו לחזור, וקטן שהיה שם טוען שראהו מברך, צ"ע אי נאמן או לא. ובפשוטו כיון דקטן אינו נאמן בדאורייתא והכא ספק של תורה הוא, א"כ הרי הוא בחזקת חיובו וצריך לחזור ולברך.

אמנם הגראי"ל שטיינמן שליט"א אמר דלא יחזור, דיש כאן חשש ברכה לבטלה, ויראה לצאת מאחר שלא בירך, או שיאכל עוד כזית. והנה המנהג בישראל מקדמת דנא לשלוח קטן לחכם לשאול על עופות שנתעוורר בזה שאלה, אף דהוי ספק בדאורייתא ואיך סומכים על הקטן שאומר שהחכם הכשירו, וחזינן דבכה"ג דהוי רק בירור המציאות שאני, וה"נ כן. וצ"ע.

ועי' בט"ז יור"ד סימן א' ס"ק ט"ו במש"כ ממשמרת הבית וז"ל הקטנים החריפים שלוקחים על ידיהם בשר ויין שפיר דמי דאין עשויים לקלקל להביא מהאיסור ואין זה מדרך עדות אלא חזקה היא עכ"ל. [א"ה וכן פסק הגרש"ז בהליכות שלמה תפלה עמוד ק"ח]. (שיעורי שלמי תודה- הלכות ברכות)

בשלמ"ת הביא בשם רבינו דאם מסתפק אם בירך ברכת המזון, וקטן אומר לו שבירך, כבר סיבה שיבקש מאחר שיוציא אותו, או שיאכל עוד כזית. והוסיף רבינו לבאר הדבר, דיש לבאר מהו הטעם דקטן אינו נאמן, דהנה רש"י כתב בב"ק פד דהוי עדות שאינה יכול להזימה, וא"כ טעם זה באיסורין לא שייך, אלא הטעם סתם סברא שאינו נאמן, ולכך לענין ברכה כבר מהני בשביל ספק שיצטרך לדאוג להפטר מברכת המזון ללא שיברך בעצמו. (כ' צדיק כתמר יפרח)

כשבידו להתחייב האם מיקרי בר חיובא

הנה הרעק"א בסי' רס"ז דן במי שקיבל שבת מבעו"י האם חברו שלא קיבל עליו עדיין שבת יכול להציאו בקידוש, די"ל דלזה שלא קבל דהוא חול אצלו הוי כאינו מחוייב בדבר, כההיא דירושלמי הובא בתוס' יבמות דף י"ד דבן עיר אינו יכול להוציא לבן כרך דהוי אינו מחוייב בדבר, או דהכא עדיף דבידו להביא עצמו לידי חיוב לקבל עליו שבת, וצ"ע לדינא עכ"ל. ולכאורה צ"ע, דמ"ש מברהמ"ז דשם פשוט לרעק"א דכיון דיכול לאכול הוה בר חיובא וה"נ גבי שבת נימא דזה שלא קבל שבת יכול לקבל שבת ויקרא בר חיובא.

ושמעתי ממו"ר הגר"ש רוזובסקי זצ"ל לתרץ, דשבת וחול הוו ב' חטיבות, וכשלא קיבל שבת הוא מופקע מדין שבת, ובזה מסתפק רעק"א דאפשר דלא שייך ביה ערבות.

וממרן בעל האבי עזרי זצ"ל שמעתי לחלק, דבברכת המזון חסר רק הפעולה של האכילה ובכה"ג אמרינן בידו, אבל בשבת כעת זה לא שבת אצלו וחסר המציאות של שבת ובזה מסתפק הגרעק"א.

ומהגראי"ל שטיינמן שליט"א שמעתי לחלק, דבידו אמרינן רק כשהשינוי הוא במי שרוצה שיהיה בר חיובא, דאם בידו לעשות בו שינוי ועי"ז יעשה לבר חיובא בכה"ג אמרינן בידו, אבל כשהבידו הוא לא בבר חיובא אלא במשהו אחר, שע"י שיעשה שינוי באיזה דבר ממילא יהיה האדם לבר חיובא, בכה"ג מסתפק הגרע"א אי אמרינן בידו בכדי שהאדם יהיה לבר חיובא, ולכן בברהמ"ז דהבידו הוא באדם שהוא עצמו יהיה בר חיובא, ז"א שבידו לאכול ולעשות לבר חיובא, פשיטא לי', אבל בשבת הבידו הוא בדבר אחר דהיינו לשנות את היום ליום השבת, ואין השינוי באדם אלא ביום, דהא מי שיקדש בחול לא מהני כי חסר את היום השבת, ואם ישתנה היום ממילא יעשה האדם לבר חיובא, ואין השינוי בבר חיובא, ובזה מסתפק הרעק"א אי כזה בידו עושהו לבר חיובא. ודו"ק.

והביא דתוס' בנזיר דף י"ב (ד"ה מ"ט) כ' על הא דאמרו שקמח אינה חייבת בחלה אלא רק אחר שנעשתה עיסה אבל קודם לכן אין זה חפצא החייבת בחלה, דמ"מ אפשר לעשות חלה מעיסה על קמח לכשיהיה נילוש, וליכא חסרון דדבשלב"ל, דכיון דבידו ללוש ולגלגל העיסה קרוי שפיר בא לעולם כיון שבידה לעשות, ע"ש, ושם ג"כ א"ש, דשם אין זה נידון אם הגברא מיקרי בר חיובא אלא אם החפצא הזו הקמח מיקרי מחוייבת בחלה, ובחפצא שפיר יש בידו, דבידו שיעשה הקמח לעיסה, ולכך מיקרי הקמח בר חיובא לגבי שלא יהיה בה חסרון דדשלב"ל. (שיעורי שלמי תודה- הלכות ברכות)

דין המקיא לענין ברהמ"ז

הנה הברכ"י הביא סברא, דאם הקיא מאכלו חסר בכדי שביעה, דמבטל השביעה כיון שמעכשיו אינו שבע ע"י אכילה זו, ואינו חייב מה"ת, אבל כתב שאין זה מוכח, דכיון שכבר הרגיש שביעה באכילתו ונתחייב מה"ת אין חיובו נפקע עי"ז, ורק משום דהוי כנתעכל המזון במעיו לא ירבך, ע"ש. וא"כ בניד"ד אם הוא מסופק אם נשאר עדיין ממאכלו במעיו, הוי כספק אם נתעכל המזון וספיקא דאורייתא לחומרא.

והגראי"ל שטיינמן שליט"א הסכים לסברא זו דהוי כספק אם נתעכל המזון, ומ"מ למעשה אמר שטוב שייצא מאחר או יאכל עוד כזית ויברך ברהמ"ז.

[א"ה, ומצאתי שנחלקו הפוסקים בהדיא בדין זה, דעת הקול אליהו ח"א סי' י' שצריך לברך מהטעם הנ"ל שנשאר משהו במעיו, ודעת האמרי בינה או"ח סי' ט"ו שאין צריך לחזור ולברך]. (שיעורי שלמי תודה- הלכות ברכות)

עולם הישיבות

ישיבת נר זרח (עוצם)

הוקמה בקיץ תשס"ו ע"י הגאון הגדול רבי ישכר מאיר זצ"ל אחר התייעצות בבית מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן שליט"א הוחלט על הקמת הישיבה החדשה סמוך לנתיבות - במושב "זרועה", וכמה שנים אחרי פטירתו לקח רבנו ישיבה זו תחת מוסדות ארחות תורה. בראשות הרה"ג ר' יצחק זאב פיינשטין שליט"א ורבי אליהו ברוורמן שליט"א.

בפתיחת הישיבה

במהלך קיץ תשס"ו רבנו שליט"א הגיע למסור שיעור בישיבה. ובדברי חיזוק שנשא בפני תלמידי הישיבה נגע בתוכן הפנימי שנזרע גרעין של מקום תורה, לא בכדי הוא ולא מקרה הוא - וכה היו דבריו:

"חז"ל אמרו בברכות לא. מאי דכתיב "בארץ אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם" וכי מאחר דלא עבר היאך ישב? אלא לומר לך כל ארץ שגזר עליה אדם הראשון לישוב, נתיישבה, וכל ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון לישב לא נתיישבה . והנה הוראת ה"גזירה" של אדם הראשון על אותו יישוב בוודאי שלא הכוונה על עצם היותו ישוב וגם אם יהיה ישוב שומם, כי מה תועלת בישוב שומם? אלא וודאי שגזירת אדם הראשון מתייחסת לתובנו של אותו ישוב ותועלתו לקידוש ה' בבריאה. ומהו קידשו ה' במקום? בוודאי שרק כאשר יושבי המקום נוהגים ע"פ תורה ודעת תורה בכל הליכותיהם והנהגותיהם, זהו תחילתו האמיתית של הישוב וע"ז "גזר" אדם הראשון...

ובישוב שקיימת בו ישיבה חשובה כזו של תלמידי חכמים גדולים בוודאי הוא שמחה גדולה להקב"ה, ובזה משלים הישוב את תכליתו לקידוש ה' בעולם. אין לנו אלא לברך כי תעלה הישיבה ותשגשג ותרחיב גבולה בעוד תלמידי חכמים כרצונו ית' וזה שמחה האמיתית להקב"ה".

עוסקין בבנינו של עולם

ביום ט' תמוז היה כינוס בבית רבנו להקמת הישיבה: ובאלו הדברים פתח רבינו את האסיפה: כל מקום תורה שמתחדש אין לשער איזה זכות זה, וברוך השם ארץ ישראל שהיה זמן לדאבונינו שהיתה מאד מאד חלשה באידישקייט, ועכשיו ברוך השם איתרבו ספסלי, יש ב"ה ישיבות מקומות התורה.

היה זמן שכמעט לא היה ישיבה בארץ ישראל, ועכשיו ברוך השם כמעט בכל עיר יש ישיבה קטנה או חיידר או ישיבה גדולה או כולל, משהו יש, הקב"ה יעזור שיהיה עוד יותר ויותר. עכשיו יש חלילה כאלו שרוצים להפריע להתפתחות הזאת, ונקוה שהקב"ה יעזור שלא יצליחו לקלקל... ה' יעזור שכל ישראל יתרוממו, ויוסיפו תורה, יתרבה ישיבות, חיידרים, ישיבה קטנות, כוללים, ישיבות גדולות, הכל יתרבו, ונזכה לזה עד שתבוא הגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן סלה.

ובסיום האסיפה בירך רבינו: ה' יעזור שיצליח שיצאו הרבה תורה הרבה לומדי תורה, וכי העיקר תורה? הרי לומדי תורה זה העיקר, תורה בלי אנשים אין תורה, בלי ישראל כלל ישראל אידישע קינדער דאס איז תורה, אזוי קען זיין תורה - כך יכול להיות תורה.

הקב"ה יעזור שיתרבה תורה בכלל ישראל ונזכה למלאה הארץ דעה את ה', מלאה הארץ דעה

דברי רבינו במעמד הפתיחה בהיכל הישיבה

מורי ורבותי, יש כלל בחז"ל (ע' רש"י דברים כג, ט) גדול המחטיאו יותר מן ההורגו, העיקר הוא שהענין של התפתחות הרוחנית שוקל הרבה יותר מהתפתחות לא רוחנית, לכן כל הדברים צריך לשקול בדרך זה. הגמרא אומרת [בגיטין דף ח' ע"ב] אפילו על סוריה שאם יש לה דין כמו ארץ ישראל, אם אחד קונה בה קרקע או בית, הרי זה כקונה בפרוורי ירושלים, למאי נפקא"מ שכותבין אונו אפילו בשבת, זאת אומרת שאם קנה קרקע מנכרי והנכרי רוצה ללכת בשבת, ורוצה לכתוב שטר מכירה מותר לכתוב שטר בשבת ע"י גוי, כדי לקנות את הקרקע או את הבית מיד הגוי, מפני ישוב ארץ ישראל התירו אפילו בשבת.

ותוס' אומר שבשאר מצוות לא מצינו שהתירו אמירה לעכו"ם בשבת במלאכה דאורייתא, [ולענין מילה התוס' מסופק], עכ"פ זה דבר חשוב מאוד מה שגורם ישוב א"י, עד כדי כך שהתירו אפילו לכתוב ע"י גוי שטר מכירה בשבת, מה שלא כל כך מקילים בשאר דברים.

ואם זה ככה, אז לפי היסוד שגדול המחטיאו יותר מן ההורגו, נמצא שאותו הדבר להיפך מה שמעלה אותו ברוחניות זה הרבה יותר ממה שבגשמיות. אם כן מקומות שצריכים חיזוק ברוחניות, כשעושים בהם דבר לתועלת רוחנית, אין לשער כמה שזה יותר גדול ממה שעושים כל מה שאר הדברים. וכמו שלקנות את השטח מותר אפילו בשבת ע"י גוי, כ"ש זה, ואמנם אני לא יודע להלכה, אבל לפי הסברא הזאת צריך להיות כך שמה שעושים שתעלה ברוחניות אין לשער, כמה שזה הרבה יותר גדול מבגשמיות.

אם כן ב"ה, המקום הזה שעד עכשיו לא היה כל כך מפותח בעניינים רוחניים, צריך תמיד חיזוק, והחיזוק בזה שוקל עד כדי כך, יכול להיות הרבה יותר מדברים גשמיים, כמו למשל אם הישוב הזה היה מוזנח והיה צריך לחזק אותו, כל שכן לחזק אותו ברוחניות.

אם כן אנחנו כאן ברוך השם רוצים לעשות תועלת ברוחניות, ומקום שהקב"ה יעזור שהמקום הזה יצמח בה ישיבה שתפיץ אור תורה ויראת שמים, בכל הסביבה הזאת, ואין לשער עד כמה שזה חשוב.

הקב"ה יעזור שבזכות זה באמת המקום הזה יצמח ברוחניות, שיתרבה תורה יתרבה יראת שמים, והשטח הזה כולם אחרי זמן יזכו ללכת לישיבות קדושות, ותינוקות של בית רבן, הכל יהיה על טהרת הקודש בעז"ה. הקב"ה יעזור שנזכה לזה, וע"י זה נזכה ג"כ לבנין האמיתי, לגאולה האמיתית שנזכה לומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, ובא לציון גואל, וכל ישראל יזכו לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן סלה.

ישיבת נתיב הדעת

הישיבה הוקמה בשנת תשס"ט ע"י הרה"צ רבי נפתלי קפלן שליט"א ובראשות הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א ושאר רבני הישיבה. בשבת קודש משפטים כ"ז שבט תשס"ט לאחר מנחה דיברו עם רבנו על הישיבה שתיפתח בקיץ ואמר: כי בודאי ישיבה זו תצליח כי רבי נפתלי קפלן אינו סתם "משגיח" כי אם "**מחנך**" וכיום כמעט ואין מחנכים. שנית יש שם ראשי ישיבה גדולים שכבר יש להם נסיון עם תלמידים, ובסוף כשאמרו לרבנו שמאוד קשה להשיג בחורים טובים אמר: תראה שכשתקום הישיבה ירדפו אחריכם...

וסיפר הגה"צ ר' נפתלי שליט"א שבחודש ניסן היה נראה שאין סיכוי להקמת הישיבה ובאו לרבנו לומר לו שהחליטו לא לפתוח בסוף, ורבנו עמד עליהם שהם צריכים לפתוח ובזכותו הוקמה הישיבה.

ובפעם אחרת כשסיפרו לרבנו שליט"א על השטייגען בישיבה בסדר שלישי אמר בבדיחותא "**אתה יודע כי להקים ישיבות זו היא אחת העבירות שלי בשנים האחרונות**".

כשהיה תקופה בישיבה שניסו גורמים מחוץ לישיבה להביא לישיבה הק' עיתון פסול שנאסר ע"י גדולי ישראל שליט"א, ובאו לרבנו בשליחות רבני הישיבה כדת מה לעשות? ואמר צריך לדאוג שלא ייכנס שום עיתון לישיבה **וודאי לא עיתון פסול**, והוסיף תאמר בשמי כי בחורים שיתנזרו מכל עיתון ואפילו הכשר שבכשרים יצמחו לת"ח מובהקים.

זכתה הישיבה בשנותיה הראשונות **ומרן הופיע בה ארבע פעמים לאמירת שיעור במה שהיו עוסקים בישיבה**, באחד הפעמים לאחר גמר אמירת השיעור היה ריתחא דאורייתא בביהמ"ד והבחורים נשאו ונתנו עם מרן בלימוד, ותוך כדי המו"מ ביקשו ממרן שיחזור שוב על היסוד בפני הבחורים, מרן אמר שצריך לזה רשות מיוחדת מרבי נפתלי קפלן, והוא כבר היה בחוץ ממתין ליד רכבו של מרן להיפרד ממנו, ויצאו וקראו לו ורק לאחר שנתן רשותו עלה שוב מרן להסביר את היסוד לבני הישיבה.

בשבועות הקרובים נכתוב אי"ה אודות ישיבות: נדבורנא | נחלת הלוים | נתיב התורה | נתיבות חכמה | נתיבות עולם | סלבודקה | סערט ויזניץ | עטרת ישראל | עטרת שלמה | פוניבז' | פורת יוסף | פתחי עולם | צאנז | קהילות יעקב (חזון יחזקאל) | קול תורה | קול יהודה | קמניץ | קרעטשניף | קרית מלאכי | קרית מלך | קרית משה (תפארי').

מי שיש בידו ענינים מרבנו אודות הישיבות הנ"ל או שיחות שנאמרו בישיבות הנ"ל נשמח אם יפנה למערכת עד ערב ש"ק פרשת מטו"מ. בגליונות בין הזמנים נרחיב את יריעת עולם הישיבות וע"כ אנו זקוקים שישלחו עד תאריך הנ"ל. בחודשים אלול תשרי נכתוב אי"ה על ישיבות שמתחילות באותיות ר-ש-ת [פירוט הישיבות אי"ה בגליון ראה תשע"ז]

נ"ב. ישנם ישיבות שרבנו הגיע לשם לפני שנים. ועדיין לא הצלחנו להשיג את הדברים שנאמרו שם, וע"כ לע"ע אנו כותבים על ישיבות שהגיעו לידנו.

להערות, הארות והוספות על העניינים הנכתבים בעלון, לתרומות והנצחות, נא לפנות למייל 0527680034@Okmail.co.il

או ל: 0527680034 בין הסדרים. או בת.ד. 5397 ירושלים, או בפקס 0722164414 ולציין עבור מערכת עלון כאיל הערוג

גיליון מס' 238 |פרשת פינחס
תשע"ז שנה חמישית

גליון זה יו"ל לזכות
ר' **חיים זאב** בן **שרה לאה**
לרפואה שלמה בקרוב
בתושח"י

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פשט על הפרשה

"ותעמדנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאם" (כז, ב)

בכל התורה כתיב נשיאים מלא יו"ד אחר הא' חוץ מג' מקומות והנשיאם הביאו את אבני השהם וכאן לפני הנשיאם ובפ' נשא ויקריבו הנשיאם את קרבנם לפני המזבח, וגבי אבני השהם כבר פירש"י בפ' ויקהל בשם המדרש (במדב"ר פי"ב סט"ז) לפי שלא נזדרזו והקריבו האחרונים פגמם הכתוב, וגבי חנוכת המזבח י"ל לפי שאמרו בבמדב"ר פי"ג סי' ב' ג' דברים עשו הנשיאים שלא כהוגן וקבלם הקב"ה שהתנדבו קטרת ונתנדבו חטאת ודחו את השבת י"ל דלכך פגמם הכתוב, וכאן צריך טעם למה כתיב חסר. וי"ל משום דבאמת לא עמדו לפני הנשיאים אלא מפני הכבוד שודאי הנשיאים לא יפסקו במקום משה רבנו ואלעזר אלא בביהמ"ד היו יושבין ועמדו לפני כולם כמ"ש בב"ב ק"ט ב' לכך נכתב חסר שלא עמדו בפניהן, ולמ"ד שם שבתחילה שאלו לנשיאים ולא ידעו וחזרו ושאלו למשה י"ל דלכך כתיב חסר שלא ידעו לענות.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

"החש בראשו יעסוק בתורה"

כידוע, מפעם לפעם מייעץ רבינו שליט"א לפונים אליו לישועה ברפואה, פרנסה או זיווג וכדומה, ללמוד נושא מסוים כסגולה, ובעז"ה בקרוב תבוא הישועה.

בדרך כלל הוא מייעץ דבר הקשור לאותו הנושא, כך למשל, פעמים רבות הוא מייעץ לחולים במחלה הארורה רח"ל ללמוד מסכת בכורות (המסכת עוסקת בכל מיני מחלות שונות הקיימות באדם או בהמה), לאלו שסובלים מכאבים שונים ברגל, הוא מייעץ לא אחת ללמוד פרק 'כיצד הרגל' (שכן תחילת הפרק עוסק בנזקים הבאים כתוצאה מרגל בהמה המזקת), לממתינים לזיווג הוא מייעץ ללמוד מסכת קידושין.

פעם ביאר רבינו למקורבים אליו את עומק טעמו: 'כל דבר שיגרום לאדם להרבות בלימוד התורה, זה עצמו כבר סגולה להביא את הישועה, כי הקב"ה רוצה שהאדם יתקרב אליו יותר, וכיון שבזמן שאדם צריך ישועה הוא מוכן יותר לקבל על עצמו קבלות אני מייעץ איזה דבר שילמד, ובעז"ה זה יועיל לו'.

נביא כאן מעשה מופלא מהימים האחרונים:

אל רבינו הגיע אחד מחשובי ראש הקהל בקהילה מכובדת בחו"ל, וביקש את ישועת רבינו למיחוש מסוים וחמור מאוד בראש, ממנו הוא סובל כבר זמן רב והרופאים ממליצים על מספר טיפולים מסובכים, רבינו שליט"א הביט בו ומהר מאוד הבין כי האיש ההוא אינו המתמיד הגדול. בנוסף, הוא גם נחשב לאוש מכובד שאסור לביישו, אדרבה, אם יתבייש ייצא מכך רק נזק.

ובכן, הכיצד אומרים לאדם תשב ותלמד בלי לביוש אותו ? מן השמים שמים לו לרבינו שליט"א את המילים הנכונות.

ואז רבינו פונה אליו ואומר לו, אתן לך סגולה, תלמד פירוש הרא"ש שעל הש"ס... [כנגד המיחוש בראשו].

הלה התפלא ושאל: ללמוד פירוש הרא"ש? על איזה מסכת?

רבינו: איזה מסכת אתה לומד?

הלה בגמגום: אין לי מסכת קבועה... אני לומד קצת משניות לעיתים...

רבינו: אין פירוש הרא"ש רק על משניות, זה על גמרא.

הלה: אני לומד גם 'חוק לישראל' מידי פעם...

רבינו: לא, צריך 'פירוש הרא"ש על הש"ס, לא מזדמן לך ללמוד גמרא ?

הלה: לא משהו קבוע...

רבינו: תקבע לך איזה מסכת שתבחר, ועליה תלמד פירוש הרא"ש ובעז"ה יהיה רפואה שלימה.

בכך, הרויח רבינו שהלה גם יקבע עיתים לתורה כל יום...

דבר העורך

עולם התורה נתברך השבוע בספר נוסף 'פותח את יד' שי"ל ע"י ידידינו החשוב הר"ר אהרן פסין שליט"א ובו חידושים וביאורים על התורה וענינים שונים ונלווה אליו שו"ת גדול ממרן רבינו שליט"א, ונביא כאן קטע קטן וז"ל:

שאלתי למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, בעל ואשה גומלי חסדים הגרים באחד הארצות הרחוקות ונרדפים של על ידי שלטונות המס כבר 15 שנה והדבר גורם להם הרבה עוגמת נפש, חששות, פחדים וו"ל זה גם גורם לחילול השם.

מבקשים לדעת מה יקבלו על עצמם להצלחה ולביטול הרדיפה הנוראה הזו?

הרב שליט"א בירך את המשפחה, ובתחילה אמר שיעלו לארץ ישראל, וכששאלתי מה יקבלו עליהם עתה (כי כעת קשה להם לעלות לא"י), אמר הרב: **שהבעל ילמד מסכת עירובין**.

כשסיפרתי למשפחה מה אמר הרב הביעו את פליאתם ושאלו לפשר סגולה זו.

ואמרתי שאולי י"ל בטעמו של מרן שליט"א שבעירובין לומדים על רשויות, ולימוד מסכת זו אם כן, הוא סגולה של יתערבו הרשויות, היינו, שרשויות המס לא ינסו לטמון ידם ברשות לא להם ולקחת לרשותם מה ששיך לרשות אחרת.

שאלתי למרן שליט"א האם אכן זה היה טעמו?

וכתב לי הרב שליט"א: **"נכון"**.

לאחר כמה חודשים ספרתי למרן שליט"א שברכתו הועילה, שהיתה סייעתא דשמיא והגיעו סוף סוף להסדר עם שלטונות המס.

אמנם סיפרתי לו שבד"כ לאחר הסדר כזה, שולחים מס הכנסה את החשבון המדוייק של מה שחייבים להם בתוך שלושים יום מחתימת ההסכם.

ואולם עתה כבר עברו למעלה משישים יום ועדיין לא קיבלו דבר ממס ההכנסה.

מכיוון שמבחינת החוק שם, זו אחריותם לודא שקיבלו את המסמכים, יעץ להם הרואה חשבון שלהם, שיפנו למס הכנסה וישאלו מאיתם מהו סך החוב שלהם, משום שאם הם יחכו עוד ועוד ובסוף יקבלו את חובם ממס הכנסה, זה יכלול גם ריביות שצברו.

מאידך, הם מקווים ומתפללים שאולי התיק שלהם במס ההכנסה הלך לאיבוד ואולי לא יצרו איתם קשר שוב. מכיוון שבד"כ מס הכנסה שולחים את החיוב בתוך 30 יום מחתימת ההסכם וכבר עבר זמן כפול מזה כעת.

וכעת הם שואלים למרן שליט"א, האם יפנו למס הכנסה, או שהאם אמרינן בכי האי גוונא ששב ואל תעשה עדיף?

ואמר הרב שליט"א: **שיתפללו, ועדיף שלא יתקשרו לרשויות המס לברר.**

הברכת שבת שלום

יצחק שולמי שטוק

מעניני הדף היומי

השבוע יחלו המוני עם ישראל בכל אתר ואתר ללמוד את מסכת סנהדרין במסגרת לימוד הדף היומי
נביא כאן כמה ענינים מרבינו שליט"א הקשורים ללימוד מסכת זו.

לאחד שסובל מאבנים בכליות, אמר רבינו שילמד מסכת סנהדרין שמוזכר שם הענין 'וסקלתם באבנים'.

לאחד ששאל הרבה מאד שאלות, [ולרבינו כבר לא היה כח להשיבו] שאלו רבינו למדת מסכת סנהדרין? והשיב שרוב המסכת למד, אמר לו רבינו שם כתוב שלא שואלים יותר משלש שאלות, [יש לציין שהיה ניכר על רבינו שאינו חש בטוב]

יהודי פלוני רגיל היה לשלוח לרבינו מכתבים עם שאלות בלימוד, והיה שולח הרבה שאלות, פעם אמר לו רבינו שלא ישאל יותר משלוש שאלות במכתב אחד, [כפי הנראה היה טורח וקושי לרבינו לענות הרבה שאלות] והראה לו שכן הוא בתוספתא סנהדרין פ"ז אות ה' "ולא ישאל השואל בענין יתיר משלש הלכות" (יתיר-פירושו יותר).

אמרו לרבינו על הנאמר בסנהדרין בדף י"ז א' על אלדד ומידד שה' הוסיף להם גדולה על גדולתם, שאדם חושב שיקח בכח ויהיה לו, אבל אם ישב בצד לא יהיה לו, כאן רואים להפך.
אמר רבינו אכן כן, והוסיף, כתוב במדרש, שלא רצו בכלל לקחת את הפתקאות שאמרו אין מה לקחת ודאי שיצא ריק, וה' אמר שלהם מגיע וחיכה להם הפתקאות, אמרתי לרבינו עד דורינו רואים שאלו שרצו לא קבלו, ואלה שהיו בצד דוקא הם מנהיגים את הדור. אמר רבינו שזה נכון אבל צריכים לשבת וללמוד.

אחד הנכדים שאל לרבינו היכן יש בש"ס פרק שהוא בלי תוס'? ועל אתר ענה : הפרק הבבלי שהוא בלי תוס': פרק בתרא דסנהדרין - פרק חלק.

(מנחת תודה)

מעניני ימי בין המצרים

עונש החורבן הוא על זלזול בפירות שביעית

אֵיכָה יָעִיב בְּאַפּוֹ אֲדֹנָי אֶת בַּת צִיּוֹן הִשְׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל (איכה ב' א').
הנה אחד הגורמים להגלות הנורא שהיה לישראל הוא משום שלא שמרו שמיטה, וכתב רבינו בהקדמת דרך אמונה חלק ד' הלכות שביעית: תנן (פ"ה דאבות) דבר בא לעולם על פירות שביעית (פירש"י העושה בהן סחורה אפילו לפני הביעור והעושה מהן אוצר לאחר זמן הביעור, לישנא אחרינא שלא הפקירום משעת הביעור ואילך) גלות באה לעולם על שמיטת הארץ (פירש"י שלא שבתה ארצם בשביעית אלא זרעו וקצרו) בארבעה פרקים הדבר מתרבה במוצאי שביעית מפני פירות שביעית (פירש"י שלא נהגו בהן הפקר). ובשבת (ל"ג א') בעון השמטת שמיטין ויובלות, גלות בא לעולם ומגלין אותם ובאים אחרים וישובים במקומם שנאמר אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם וגו' וכתיב כל ימי השמה תשבות.
ואמרו (איכ"ר פ"ד סי' ד') מפני חרב נטושה מפני שלא היו שומרין שמיטותיהן כראוי כמה דאת אמר והשביעית תשמטנה ונטשתה, ובתו"כ בחקתי פרק ז' ואדר"נ פל"ח אמרו אני אמרתי לכם שתהיו זורעין שש ומשמטין לי אחת בשביל שתדעו שהארץ שלי היא ואתם לא עשיתם כן עמדו וגלו ממנה והיא תשמט מאליה כל שמיטין שהיא חייבת לי שנאמר אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה תשבות.
ובפעם התבטא רבינו כי דרך רמז אפשר לומר כי בפסוק איכה יעיב באפו וגו' מרומז ענין מה שלא שמרו שמיטה.
הנביא תמה 'איכה יעיב באפו ה' את בת ציון' איך קרה כדבר הזה, ומתרץ שהסיבה היא 'השליך משמים ארץ תפארת ישראל' - ישראל שהם 'תפארת', השליכו פירות שביעית לארץ וזלזלו בהם ולא שמרו על קדושתם כראוי.

איך נכנס ירמיהו למערת המכפלה

איתא במדרש (פתיחתא לאיכ"ר סימן כ"ד) וכיון שראה הקב"ה את בית המקדש אמר בוודאי זהו ביתי וזהו מנוחתי שבאו אויבים ועשו בו כרצונם באותה שעה היה הקב"ה בוכה ואומר אוי לי על ביתי בני היכן אתם כהני היכן אתם אוהבי היכן אתם מה אעשה לכם התריתי בכם ולא חזרתם בתשובה אמר הקב"ה לירמיה וכו' לך וקרא לאברהם ליצחק וליעקב ומשה מקבריהם שהם יודעים לבכות אמר לפניו רבש"ע איני יודע היכן משה קבור אמר לו הקדוש ברוך הוא לך עמוד על שפת הירדן והרם קולך וקרא בן עמרם בן עמרם עמוד וראה צאנך שבלעום אויבים מיד הלך ירמיה למערת המכפלה ואמר לאבות העולם עמדו שהגיע זמן שאתם מתבקשין לפני הקב"ה אמרו לו למה אמר להם איני יודע מפני שהיה מתירא שלא יאמרו בימיך היתה לבנינו זאת וכו'.
וקשה הרי ירמיה כהן היה ואיך הלך למערת המכפלה ואולי עמד סמוך לה ולא נכנס לתוכה ממש, עוד יתכן על פי מה דאיתא באבות דרבי נתן (פרק ל"ה) בירושלים אין מקיימין בה קברות חוץ מקברי בית דוד וחולדה הנביאה שהיו שם מימות נביאים הראשונים וכשפינו את הקברות מפני מה לא פינום אמרו מחילה היתה שם שהיתה מוציאה הטומאה לנחל קדרון, ולפי זה מערת המכפילה לא היה בה טומאה ואתי שפיר (דרך אמונה פ"י משמיטה ה"ח באור ההלכה ד"ה בזמן)

(מתוך הספר החדש העומד לראות אור בימים אלו 'שיח הנחמה')

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: **0573145900@okmail.co.il** או בפקס: 077-2092005
נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו
להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיח בחוקיך

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה

מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א

גליון מס' 173 ● פנחס תשע"ז

הלכ' בין המצרים

ממרן פוסק הדור רבינו נסים קרליץ שליט"א

בגד חדש בבין המצרים

שאלה: האם אפשר ללבוש בגד חדש בימי בין המצרים?

תשובה: מותר ללבוש בגד חדש שאין מברכים ע"ז שהחיינו עד ר"ח אב.

קניית צרכי חתונה בבין המצרים

שאלה: חתן וכלה שמתחתנים מיד לאחר ת"ב אם מותר להם לקנות דברי חתונה בימי בין המצרים?

תשובה: מותר.

קבלת רהיטים בט' הימים

שאלה: הזמין רהיטים עוד קודם ר"ח אב, אם צריך להודיע שלא יביאו בט' הימים?

תשובה: יכול לקבל הרהיטים בט' הימים ולא צריך לומר כלום, כי עיקר המו"מ נעשה בקניה, וכ"ז באופן שלא צריך לברך עליהם שהחיינו.

שמיעת חזנות בבין המצרים

שאלה: האם מותר לשמוע בימי בין המצרים קלטת חזנות?

תשובה: גם חזנות הוא בכלל דברים המשמחין שיש להמנע מלשמוע בימי בין המצרים.

שירה וריקודין בסיום בבין המצרים

שאלה: סיום שנעשה בימי בין המצרים אם מותרים בשירה וריקודים?

תשובה: מותר לשיר אבל לא להפליג בשירים, אבל אין לרקוד דזה חמור יותר, דאין זה כשמחת חתן וכלה.

בן אשכנז לספר בן ספרד

שאלה: אם מותר לבן אשכנז לספר בן ספרד שמותרים בתספורת עד ר"ח אב?

תשובה: מותר, כיון שכל האיסור בתספורת הוא לעצמו, ולא לספר אחרים. ולמנהג בני ספרד ה"ז מותר.

ברכת הטוב והמטיב בבין המצרים

שאלה: אם מותר לברך ברכת הטוב והמיטיב בבין המצרים?

תשובה: הטוב והמיטיב אי"ז כברכת שהחיינו ומותר לברך אפי' בשבוע שחל בו.

ברכת שהחיינו על בגד סמור לשבת

שאלה: הלובש בגד חדש לכבוד שבת וצריך לברך שהחיינו אם יכול ללובשו סמוך לשבת?

תשובה: כיון שלובשו לכבוד שבת אם לובשו סמוך לשבת אפי' שלא קיבל שבת יכול לברך שהחיינו.

שירים ווקלים

שאלה: אם אפשר לשמוע בטייפ שירה שהיא רק בפה בלא כלי נגינה?

תשובה: אין לשמוע כלל שירה מהטייפ, דעצם הטייפ הוי כלי נגינה, ואפי' שירים על חורבן ביהמ"ק אין לשמוע באופן זה.

שירה בגני ילדים וקיטנות

שאלה: בגני ילדים או בקיטנות לילדים אם אפשר שישירו עם הילדים?

תשובה: עד ר"ח אב יכולים לשיר רק שירים שאינם מביאים לידי שמחה.

***

תשלום ימי חופש

שאלה: מהם הכללים לתשלום לימי החופש לביביסיטר או לגן ילדים?

תשובה:

א. תשלום ימי החופש הוא רק לאלו שמשלמים לפי חודש (בין אם מגיע כל יום ובין אם לא מגיע), אבל אלו שמשלמים לפי שעות לא נהוג לשלם עבור ימי החופש.

ב. התשלום של חודש אחד (של החופש הגדול בקיץ) הוא עבור עשרה חודשים שעבדו כל השנה, ולכן ילד שיצא למשל חודש אחד לפני החופש הגדול צריך לשלם תשעה חלקים של החופש הגדול.

ג. אולם ילד שהיה בפנים רק חודש אחד או שנים מסתבר שלא משלם כלל עבור חודש החופש.

ד. וכן מטפלת שילדה והעבירה את כל הילדים למטפלת אחרת, יש לחשבן כל מטפלת לפי חשבון מה שכרה מחודש החופש.

ה. וכמו כן, תשלום של חודש חופש של ניסן, התשלום הוא עבור ששת החודשים של העבודה בחורף, ולכן מי שהוציא את הילד חודש לפני פסח עדיין צריך לשלם את חופשת הפסח, לפי החשבון של החודשים שהיה הילד בגן, וכמו לעיל שאם היה רק חודש או חודשים לא נהוג לשלם עבור חודש ניסן.

ו. דמי חופש משלמים רק בדברים שהם עיקר פרנסת החודש, אבל אם עשו שמרטף (אפילו באופן קבוע) רק לשעה או שעתיים ביום, אין המנהג לשלם על זה דמי חופש.

ז. היות שדברים אלו תלויים על פי המנהג, הכי טוב להתנות לפני שמוסרים הילדים, כל תנאי התשלום החופש וכדומה.

(הגר"נ קרליץ שליט"א, קונטרס "ובלכתך בדרך" מהגרי"א דינר שליט"א)

לע"נ הר"ר משה ברייאר ז"ל נלב"ע ג' תמוז תשע"ז ת.נ.צ.ב.ה

בס"ד

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א •

יראת שמים – בין אדם לחברו

יש דברים שהם חובות הלבבות, חיובים שבלב, שאינם תלויים במעשה, אלא במחשבה, שהלב יידע מזה, ויחשוב על זה, ויזכור את זה.

כגון יראת שמים, זה חיוב שתלוי במחשבה, לפחד, פחד של יראת שמים, לדעת שבשמים רואים כל מה שהוא עושה, ויש שכר ועונש, יש גן עדן ויש גיהינום, יש דין ויש דיין, והעולם אינו הפקר. זהו ענין האמונה, שהוא היסוד לכל התורה, כמו שאמרו (מכות כד, א) בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה – אמונה של יראת שמים.

ויראת שמים כוללת לדעת שיש עונשים גם בעולם הזה, על דברים שבין אדם לחברו יש 'פירותיהן בעולם הזה', אם פוגעים במישהו נענשים וסובלים מזה, הרבה פעמים באים אנשים ומתלוננים שהם סובלים ויש להם צרות, ואחר כך בודקים ומוצאים שיש מישהו שפגעו בו וציערו אותו באונאת דברים, אפילו שהם צודקים על פי דין, והנפגע אינו צודק, והם אמרו רק אמת ולא שקר, אבל הוא מצטער ומקפיד.

ומצינו בגמרא (ערכין טז, ב) מנין לרואה בחברו דבר מגונה שחייב להוכיחו שנאמר הוכח תוכיח וכו' יכול אפילו משתנים פניו? תלמוד לומר לא תשא עליו חטא, והיינו אף על פי שהתוכחה היא מצוה, מכל מקום אם זה גורם צער שפניו משתנות, ומקבל התוכחה מצטער מזה, ואכפת לו למה אתה מצער אותי, אסור להוכיח!

תוכחה שייכת רק בידידות, אם באים אליו בתור ידיד, ומסבירים בתור עצה טובה שיבין שזה לא כדאי לו, אז התוכחה משפיעה ומתקבלת על לבו, ואדרבה הוא שמח ומכיר טובה שאמרו לו את זה.

אבל תוכחה בלשון קשה אינה נשמעת, וכך מובא בשאילתות הגר"ח מוואלוז'ין (כתר ראש קמג) "תוכחה – שלא לדבר קשות, ודברים קשים אינן נשמעין, רק יאמר בלשון רכה, ואם אין טבעו בשום אופן לדבר רכות, פטור הוא מלהוכיח", וכן אמרו בגמרא בערכין שם אמר רבי אלעזר בן עזריה תמיהני אם יש בדור הזה שיודע להוכיח, והיינו תוכחה כזאת שתשפיע ולא תגרום צער, זה דבר קשה מאד ואינו מצוי.

"דברים קשים אינן נשמעין", אם מוכיחים בצורה קשה זה לא משפיע כלום, רק גורם צער, וגם כעס, ויוצא מזה תוצאות הפוכות. "רק בלשון רכה", בידידות ובתחנונים, שמרחם עליו ורוצה את טובתו, ובאופן **שגם מקבל התוכחה ירגיש שהוא מוכיח מתוך ידידות אמיתית,** אז זה משפיע. אבל זה לא פשוט להוכיח באופן שישפיע ולא יגרום צער.

וצריכים יראת שמים, כשמדברים עם אדם, להיזהר שלא לגרום לו צער, ואם גרמו צער צריכים לפייס שלא יקפיד, כי **על עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר עד שיפייס את חברו, ואין לחכות עד יום כיפור, אלא מיד יש לפייס, מה שיותר מוקדם.** ומעשים שהיו שאחרי שפייסו נפסקו כל הצרות. יש הרבה צרות שסובלים רח"ל בגלל קפידא של מישהו שפגעו בו, וכאמור אפילו אם צודקים על פי דין, צריכים להיזהר שלא לפגוע, ויש דרכים לעשות בצורה שלא תהיה פגיעה.

וזהו יראת שמים, לפחד מעונשי העבירות, בפרט בין אדם לחברו.

ולמשל, אחד מהדברים המצויים שנכשלים בו הוא לשון הרע, קשה מאד להיזהר מלשון הרע, אבל זה חטא! וגם אם זה אמת, **לשון הרע אמיתי זה יותר גרוע, כי על שקר לא יאמינו לו, אבל כשאומר אמת יותר מאמינים.** ואף על פי שזה אמת, למה לספר, ומה תועלת יש לו מזה. אמנם יש אופנים שמותר לספר אם יש תועלת, כמו שמבואר בחפץ חיים, אבל יש בזה הרבה פרטי דינים שקשה מאד לזכור ולקיים אותם.

שמירת הלשון זה דבר שהרבה נכשלים בו, כמו שאמרו (ב"ב קסד, ב) שלושה דברים אין אדם ניצול מהם בכל יום, ואחד מהם זה אבק לשון הרע, וקשה מאד להיזהר בזה, ולכך צריכים יראת שמים, לפחד מלשון הרע, ולפחד שלא לגרום צער וקפידא לשום אדם.

וגם יראת שמים מעבירות שבין אדם למקום, כגון ביטול תורה, לפחד מביטול תורה, כל אחד לפי מצבו.

אפילו אדם שעוסק במלאכה פשוטה יכול להיות בעל מדרגה שאין לשער, כמו שמצינו בגמרא "רבי יוחנן הסנדלר" שהיה מן התנאים, וידוע כי בתל אביב היה סנדלר שהיה בעל מדרגה, וברכותיו היו מתקיימות, ורבנים חשובים היו באים אליו לבקש ברכות.

וכבר כתב המסילת ישרים בסוף הספר "יכול להיות חסיד גמור איש שמפני צרכו הוא בעל מלאכה פחותה כמו מי אשר לא יפסוק מפיו הלימוד", היינו אפילו אדם שעוסק במלאכה פשוטה מאד, יכול לזכות למדרגות הגבוהות ביותר עד לרוח הקודש, אם הוא מתנהג לפי המסילת ישרים ועושה כל מה שהוא יכול לפי כוחו.

החיוב לפי הכוחות

אבל מה שאינו יכול – אינו חייב, אסור להתאמץ יותר מן הכוחות, וזה דבר מצוי בזמנינו, שצעירים וגם מבוגרים יש להם שאיפות גדולות, שאיפות של תורה ושל יראת שמים, הבנה בתורה ובקיאות בתורה, ומתאמצים יותר מן הכוחות, ולבסוף אינם מצליחים.

וכבר הזכרנו מה שאמרו (סנהדרין כו, ב) מחשבה מועלת ואפילו לדברי תורה, היינו אם אדם עושה תכנית כמה יספיק וכיצד יצליח, אפילו ברוחניות, "כגון האומר עד יום פלוני אסיים כך וכך מסכתות בגירסא" (רש"י שם), מן השמים מעכבים שלא יצליח בזה, כדי ללמדו שאין "כוחי ועוצם ידי" אלא הכל בידי שמים. והשאיפות צריכות להיות – לעשות מה שאני חייב כעת, היום אם בקולו תשמעו, ולא להיות טרוד בתכניות על העתיד, רק לחשוב מה אני חייב לעשות ברגע זה.

והחיוב הוא להוסיף יראת שמים, שויתי ה' לנגדי תמיד כמו שכתב הרמ"א באורח חיים סימן א'. לדעת ולזכור שכל דבר, כל פרט ופרט שעושים, הכל בידי שמים, ואין שום דבר שאינו בידי שמים, הנשימה היא בידי שמים, הראייה בידי שמים והשמיעה בידי שמים, ההבנה בידי שמים, כוח הדיבור בידי שמים, והכוח ללכת בידי שמים, וכל החיים, "על כל נשימה ונשימה תהלל קה" (בראשית רבה יד, ט).

אמנם זוהי מדרגה גדולה מאד לחיות עם אמונה כזאת.

ונתחיל בדבר פשוט יותר, הצלחה בתורה, לזכור ולהבין את מה שלומדים. באים הרבה שמתאמצים ולא מצליחים, ומתייאשים, ונעשים שבורים ורצוצים. וכבר דיברנו פעמים רבות כי הצלחה בתורה תלויה אם לומדים מה שמעניין, כל אחד לפי טבעו מה שמעניין ומושך אותו, נזיקין, קדשים או טהרות, ושאר חלקי התורה, כתוב בחפץ חיים שיש "שורש הנשמה", ושורש הנשמה מושך למה שמעניין אותו.

וצריכים יראת שמים לפחד מביטול תורה, בלי להתאמץ יותר מהכוחות, צריכים להתאמץ, אבל לפי הכוחות, וללמוד בצורה שמעניינת, כל אחד לפי טבעו, שאז נהנים מהלימוד, ושמחים בזה. התורה נקנית בשמחה, וכשלומדים מה שמעניין זה משמח, אבל לימוד שאינו מעניין ואינו לפי הטבע, אינו בשמחה. ורבים אינם יודעים את זה.

תפילה וסייעתא דשמיא

והכל תלוי בסייעתא דשמיא, אם משתדלים לפי הכוחות זוכים לסייעתא דשמיא, וצריכים גם תפילה לזכות לסייעתא דשמיא.

בהרבה מקומות בתפילה מבקשים על תורה (עיין קובץ אגרות חזו"א ח"ג קנא), ומיד בתחילת התפילה מזכירים מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל שזה הולך על בתי כנסיות ובתי מדרשות, ואחר כך מבקשים **בברכות התורה** והערב נא, **ובאהבה רבה** מבקשים בכמה לשונות של תחנונים ובקשות על הצלחה בתורה, וכן **בשמונה עשרה** חננו מאיתך וכו', השיבנו אבינו לתורתך, בלשון רבים, **ובסוף שמונה עשרה** פתח לבי בתורתך, **וביהי רצון** שאחרי התפילה ותן חלקנו בתורתך, **ובקדושה דסדרא** הוא יפתח לבנו בתורתו, **ובפתיחת ההיכל** יהא רעוא קדמך דתפתח לבאי באורייתא, וכן כל פרק קי"ט בתהלים מלא בקשות על תורה.

ומבקשים גם על יראת שמים ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך, וישם בלבנו אהבתו ויראתו, ומלבד נוסח התפילה הכתוב בסידורים, אפשר גם להתפלל ולבקש בלב, על יראת שמים, ועל הצלחה בתורה.

וגם על אהבה שיך תפילה, כמו שמבקשים וישם בלבנו אהבתו ויראתו, לזכות לדרגה של אהבת השם, שהיא מצוה, כמו שכתוב ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך וגו', ובחובות הלבבות יש שער אהבת השם, וגם המסילת ישרים מדבר על זה בפרק י"ט ובעוד מקומות.

ביטחון – אמונה

וכן יש מצוה של ביטחון, שהיא מחיובי הלבבות. **ענין הביטחון הוא אמונה, לדעת שהכל בידי שמים, וכל דעביד רחמנא לטב עביד.**

ראשית לדעת שהכל בידי שמים, אין שום דבר שהוא בדרך הטבע, אלא הכל בידי שמים בהשגחה פרטית, בין אם זה דבר טוב או להיפך, הכל בידי שמים. וגם לדעת שכל דעביד רחמנא לטב עביד, הכל לטובה, גם אם לא מרגישים את הטובה שבזה, ולכאורה זה לא טוב, כי זה קשה ויש צער וייסורים, אף על פי כן זה לטובה, גם הקשיים הם לטובה.

כל הקשיים שיש לאדם מן השמים, אינם נקמה, אלא חינוך ולימוד עבורו, שיתעורר לתשובה ויתקן את מעשיו. ומה שכתוב קל נקמות ה', היינו בגויים, וגם זה אינו נקמה ממש [נצטווינו ללכת בדרכיו של הקב"ה, ובתורה כתוב לא תקום ולא תטור, היינו שהנקמה היא מידה רעה, ובודאי אין זו מידתו של הקב"ה לנקום לשם נקמה, אלא הענין בזה שעל ידי עונשי הרשעים יתרבה כבוד שמים שזה תכלית הבריאה].

הייסורים והקשיים הם תרופה לאדם, כי הייסורים מכפרים וממרקים, ואף על פי שזה קשה, הרי זה כמו שנוטלים תרופה מרה, וכמו ניתוח כואב, שקשה לסבול את הכאבים, אבל זה כדאי, כי על ידי זה יהיה בריא ויאריך ימים, כך גם דיני שמים הם רפואה לנפש האדם, שעל ידי זה יתעורר לתשובה, ויתבונן להכיר שהעולם הזה אינו כלום.

כמו ששמעתי מעשה שהיה באחד שלא היה שומר תורה ומצוות, שהוצרך למעט באכילתו מפאת מצב בריאותו, ומתוך הקושי והייסורים שהיו לו בזה נתן לב להתבונן על מצבו, לשם מה הוא נברא, ומה תכלית החיים שלו, ועל ידי זה התחזק באמונה וחזר בתשובה. וכן היה עובדא באחד שהיה טייס, ונפל בשבי בסוריה, ושהה שם זמן ממושך, ועל ידי זה התעורר לחזור בתשובה, ונעשה צדיק ומשפיע אמונה ויראת שמים.

בין ישראל לעמים

והנה בחזון איש כתוב (יו"ד סימן ב') שהרחוקים בזמנינו הם שוגגים, ודינם כתינוקות שנשבו, שלא קראו ולא שנו, ולא היה מי שיסביר להם, אבל אינם אנוסים, רק שוגגים, כדין תינוק שנשבה.

ושמעתי בשם המשגיח דמיר הגה"צ רבי ירוחם זצ"ל ששאל מדוע באמת "תינוק שנשבה" הוא רק שוגג, ומדוע אינו נחשב לאנוס, שהרי נשבה בין הגויים, ואינו יודע כלל שהוא יהודי, ומדוע יתחייב על חילול שבת, הרי הוא אנוס בזה, שאינו יודע כלל על יהדותו.

ואמר רבי ירוחם זצ"ל כי **אדם שיש בו דעת, אם רק היה מתבונן היה מרגיש מעצמו שהוא יהודי, אפילו שהוא תינוק שנשבה, היה יכול להרגיש בעצמו שיש לו נפש עדינה ואופי אחר מהגויים.**

כמו שאמרו חז"ל (יבמות עט, א) שלושה סימנים יש באומה זו: רחמנים, ביישנים, וגומלי חסדים. וכבר סיפרתי ששאלתי פעם אדם שנוסע הרבה לחוץ לארץ לצרכי מסחרו, ונפגש הרבה עם יהודים וגויים, ושאלתי אותו האם הוא רואה הבדל בין יהודים לגויים, ואמר כי בודאי ניכר שזה אופי אחר, ויהודי יש לו מידות טובות יותר מהגוי.

וזכורני שפעם דיבר ברבים אחד מבעלי התשובה המפורסמים ואמר, ראו את ההבדל בין יהודי לגוי, שיהודי הנמצא באמריקה, ושומע על יהודי אחר בקצה העולם שסובל, מיד הוא שולח לו עזרה כפי יכולתו, וכואב לו מה שהיהודי השני סובל, למרות שאינו מכירו כלל, ואילו בגויים אין דבר כזה, וכאשר כואב לגוי אחד, אין חברו מרגיש בזה כלל, רק לפעמים הוא עוזר קצת מפני שיש לו כבוד מזה, וכדאי לו לעזור בשביל הכבוד, אבל מה שכואב לגוי השני לא אכפת לו, ואינו מפריע לו כלל.

וכך כתב בדרשות הוד צבי לאאמו"ר זצ"ל (עמ' לב) "אצל אלו הבני עשו נראה שאך רצח וחמס וגזילה וכל מידות רעות שוכן בקרבם, ורחוקים המה ממידת החסד כרחוק מזרח ממערב, כי אם יבואו למשל לאיוואן אחד ויאמרו, הלא תדע שהשכן שלך שוכב על ערש דווי והוא צריך לנסוע לרופא, ואם לא – ימות, ובכן תן אתה נדבה רובל אחד, כי הלא הוא שכן שלך, וממש תחיה את נפשו בזה, בלי ספק שאיוואן יעמיד את עיניו כמשתאה, ויחשוב בדעתו שלא אדם הוא המדבר דברים כאלו, כי מה לו לאיוואן ולשכנו, כספו של איוואן לאיוואן ולא לאחרים..."

זהו הטבע של גויים, אבל יהודי אינו כן, ובטבעו יש לו מידות טובות אחרות מאשר לגוי, לכן אפילו תינוק שנשבה, אם היה מתבונן היה מרגיש מעצמו שהוא יהודי, ואינו אנוס אלא שוגג.

*

ונשוב לענין הביטחון, שזה שיך לאמונה, מי שהוא בעל אמונה הוא גם בעל ביטחון, מפני שהוא יודע שהכל בידי שמים, ויודע שאין לו על מי לבטוח אלא על אבינו שבשמים, וכל דעביד רחמנא לטב עביד.

וצריכים תפילה לזכות למדרגת הביטחון, כפי שמבקשים בשמונה עשרה "רושים חלקנו עמהם לעולם", ומזכירים תחילה ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת, ואחר כך מבקשים **ושים חלקנו עמהם, היינו שנהיה גם אנחנו בעלי ביטחון,** וצריכים להתפלל על זה, מפני שצריכים סייעתא דשמיא להיות בעלי ביטחון, **וכן לזכות לאמונה ולירא צריכים סייעתא דשמיא, ועל זה מבקשים ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך.**

וכאמור גם על ידי תפילה בלב אפשר לזכות לסייעתא דשמיא, כגון כשאדם הולך ברחוב, יכול לחשוב ולבקש בלבו על המדרגות האלו.

מו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל אמר פעם כי **אדם יכול להתהלך כל היום עם מחשבות של יראת שמים, אם גם בלכתו בדרך הוא עוסק בביקורת עצמית, ובודק את עצמו מה איתי, מה חסר לי בשלמות ומה אני צריך לבקש מהקב"ה. ואפשר לבקש גם בלב,** אמנם לגבי חיוב תפילה ההלכה היא שהרהור לאו כדיבור דמי, אבל חוץ מהתפילות הקבועות, **גם תפילה שבלב מתקבלת, וזוכים בה לסייעתא דשמיא.**

וכבר סיפרתי מעשה שהיה באחד שהגיע מחוץ לארץ אל הכותל המערבי, והוא לא היה בעל אמונה, וכשהגיע לכותל התעורר וחשב בלבו, כי אם האמונה היא אמת, הוא מבקש שמן השמים יעזרו לו לדעת זאת, ומיד באותו הרגע שחשב כן, נגש אליו אחד מהפעילים המחזירים בתשובה, ושאל אותו, האם אתה רוצה לשמוע על היהדות. **באותו הרגע שחשב מיד זכה לסייעתא דשמיא. אם אדם מבקש ורוצה בלבו דבר טוב, מן השמים מסייעים לו בזה.** יהי רצון שנזכה לסייעתא דשמיא.

דברים שנאמרו לרגל תחילת לימוד משנה ברורה הלכות שבת במחזור הדף היומי בהלכה שעל ידי דרשו

בענין לימוד הלכות שבת, רואים דבר מיוחד במשנה ברורה, שיש שתי הקדמות בכל הספר, האחת בתחילת חלק א', הקדמה על כל המשנה ברורה, ועוד הקדמה בתחילת חלק ג', הקדמה מיוחדת להלכות שבת.

רואים בזה עד כמה שנחוץ לדעת הלכות שבת, שכתב הקדמה מיוחדת בענין שמירת השבת, ומביא שם מדברי רבי יהונתן אייבשיץ ביערות דבש, שמי שאינו בקי בהלכות שבת לא יתכן שיינצל מאיסורי שבת, אפילו דאורייתא! אם אין בקיאות טובה בהלכות שבת אי אפשר להינצל מזה. לכן באמת זה חיוב גדול מאד לדעת הלכות שבת.

וזכינו שיצא לאור המשנה ברורה עם כל ההוספות החשובות, זהו דבר חשוב מאד, וזכות גדולה מאד לכל אחד ואחד לזכות להשתדל בשמירת השבת כהלכתה, ובזכות זה נזכה לגאולה השלמה במהרה.

גיליון זה נתרם על ידי תלמיד רבינו שליט"א
החפץ בעילום שמו
זכות הרבים תעמוד לו להתברך בהצלחה מרובה
ברוחניות וגשמיות בכל העניינים!

מוקדש לעילוי נשמת האשה הכשרה
מרת **לטיסיה שמחה** בת **עיישא אלבז** ע"ה
נלב"ע י"ג תמוז תש"ע - תנצב"ה

אמרי

מאמרי ריזוק השקפה והדרכה
מדקן המשגיחים
מרן הגד"ד יפה שליט"א

גיליון מסי 43 פנחס

ערך החיים

ובחדש השביעי באחד לחדש מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם)פרק כט, א(.

יום זה)אחד לחדש השביעי(שהוא ראש השנה, נבחר כידוע להיות יום הדין שבו נכתב גזר דינם של כל הברואים, מי לטוב ומי למוטב. הר"ן)על מס' ר"ה ט"ז(מביא פסיקתא שמבארת את הטעם שראש השנה נבחר להיות יום הדין.

ז"ל הפסיקתא: "באחד בתשרי נברא האדם... בשעה השמינית הכניסו לגן עדן, בתשיעית נצטווה לא לאכול מעץ הדעת, בעשירית סרח, באחת עשרה נידון, בשתים עשרה יצא בדימוס)יצא בגזירת חסד(. א"ל הקב"ה, זה סימן לבניך, כשם שעמדת לפני ביום זה ויצאת בדימוס, כך עתידים בניך להיות עומדים לפני בדין ביום זה ויוצאין בדימוס".

מבואר בפסיקתא, שראש השנה נבחר להיות יום הדין, משום שביום זה אדם הראשון עמד לדין ויצא בגזירת חסד, וזה סימן גם לבניו, שייצאו מדין ראש השנה בגזירת חסד.

ודברי ה'פסיקתא' תמוהים לכאורה, וכי אדם הראשון נידון בגזירת חסד? הרי הקב"ה גירש אותו מגן עדן וגזר מיתה עליו ועל כל צאצאיו ושבזיעת אפו יאכל לחם, ומדוע מוגדר גזר דינו של אדם הראשון כגזירת חסד?

אך הביאור בזה: אמת שנגזר על אדם הראשון עונשים כבדים, אך כל זה אינו שקול כנגד העובדה, שהקב"ה גזר את דינו לחיים. אדם חי יכול להמשיך לפעול! הוא יכול לקיים עוד מצווה ועוד מצווה, ולהגדיל ללא הרף את חלקו לעוה"ב. לעומת זאת, אם הקב"ה היה דן אותו למיתה בעוון אכילת עץ הדעת, הוא היה מאבד את האפשרות לפעול!

וכבר דרשו חז"ל)קידושין פ'(: "'מה יתאונן אדם חי' - דיו שנתת לו חיים".

והנה, הן אמת שהצדיקים ממשיכים להתעלות עילוי אחר עילוי גם בעולם העליון. אלא שכל עילויים הוא מחמת מה שזרעו בעוה"ז, אבל אין בידם האפשרות לזריעה נוספת, בעוד שבעולם התחתון אפשר להמשיך לזרוע.

וכפי שהגדיר הגרא"א דסלר זצ"ל, שהעולם הזה הוא עולם הזריעה, בעוד שהעולם העליון הוא עולם הצמיחה, ומה שלא מונח בזריעה בעולם הזה, אינו יכול לצמוח בעולם הבא.

עובדה מהגרא"מ ש"ך, לאחר הלווית החזו"א

מספרים על ראש הישיבה הגרא"מ שך זצ"ל, שכאשר שב מהלוויית החזו"א זללה"ה, ראוהו נכנס להיכל ישיבת פוניבז' ושב במרץ רב לתלמודו, כשהוא מסביר: אמנם מה אנו ומה ערכנו לעומת גדלותו העצומה של החזו"א, סו"ס החזו"א היה ארי, ואנחנו מה... אך עכשיו יש לנו מעלה שאין לחזו"א: אנחנו חיים ויכולים להמשיך לפעול עוד ועוד, בעוד שהחזו"א כבר אינו יכול. וכבר אמר החכם מכל אדם)קהלת ט' ד'("כי לכלב החי הוא טוב מן העצומה של החזו"א, סו"ס החזו"א היה ארי, ואנחנו מה... אך עכשיו יש לנו מעלה שאין לחזו"א: אנחנו חיים ויכולים להמשיך לפעול עוד ועוד, בעוד שהחזו"א כבר אינו יכול. וכבר אמר החכם מכל אדם)קהלת ט' ד'("כי לכלב החי הוא טוב מן האריה המת", ואת המעלה הזאת אני מזדרז לנצל...

דברי ר' אליהו לאפיאן לר' שלום שבדרון

הגר"ש שבדרון זצ"ל סיפר, שפעם נכנס למורנו הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל, ותינה בפניו את צערו על מצבו הרוחני הירוד. לאחר שסיים ר' שלום את דבריו, אחז ר' אלי' בזקנו ואמר לו רק משפט אחד: "ר' שלום, ר' שלום, אילו היה לי זקן שחור כמוך...!", ולא הוסיף עוד דבר. "למרות שלא הוסיף דבר, הבנתי היטב את כונתו", אמר ר' שלום, "אדם צעיר, יהא במצב אשר יהא, צריך להיות מאושר! הרי יש לו את הכוחות ואת האפשרויות לתקן את דרכיו, ומה מקום יש ליאוש?!"

עיקר מאמציו של היצר הרע לפתות את האדם לעבור על לאווים

ובחדש השביעי באחד לחדש מקרא קדש יהיה לכם... יום תרועה יהיה לכם)פרק כט, א(.

על הפסוק בתהילים)פא("תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו", אומר המדרש רבה שם: "חדשו מעשיכם, שפרו מעשיכם". והיינו שדוד המלך פונה אלינו שנחדש)'חודש' - לשון חידוש(ונשפר)'שופר' - לשון שיפור(את מעשינו, בראש השנה.

מבאר הגר"י בלזר זצ"ל, בספר 'כוכבי אור')מאמר 'חדשו מעשיכם'(, שהקריאה לחידוש ושיפור המעשים היא בבחינת עצה טובה שנתנה לנו התורה ליום הדין, כדי להתגבר באמצעותה על הטומאה והטמטום שנוצרו ע"י העבירות.

וביאור הדברים, שהנה אנו רואים בחוש, שאדם נכשל בעברות של 'לא תעשה', יותר מאשר בהימנעות מקיום מצוות עשה.

והסיבה לכך, כי כאשר האדם עושה עבירה, נוצר עי"ז כח טומאה המטמא את האדם ומטמטם את ליבו, בעוד שכשנמנע מלקיים מצווה, אין בזה כ"כ הוספת טומאה על האדם. לפיכך, היצר הרע משקיע את עיקר המאמצים לפתות לעבור על לאוין, על מנת שתתגבר באדם רוח הטומאה וטמטום הלב, ועי"ז הוא נופל בידו.

ומוסיף ר' איצל, שטמטום הלב שנוצר ע"י העבירה, הוא הגורם לכך שאדם לא נמנע מלהמשיך ולעשות עבירות למרות שבשכלו הוא יודע שצפוי לעונש כבד על העבירות.

ברם, זה לעומת זה עשה האלוקים, וכנגד הטמטום שנוצר ע"י העבירה, נתן הקב"ה מצוות שיקדשו את האדם ויעקרו את הטמטום והטומאה שנוצרו מהעבירה.

אך, אומר ר' איצל, כדי שהמצוות יקדשו את האדם בקדושה הנאותה, צריך שני תנאים: שהמצוות לא יהיו בבחינה של מצוות אנשים מלומדה, ושהמצוות יקוימו בכל פרטיהם ודקדוקיהם.

גליון
126
שנה ג'
תשע"ז

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו

הגאון הגדול רבי שלו' בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת פנחס

את קרבני לחמי לאשי - סדר קדימה בקרבנות - ובדין קדימה בברכות

"צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדו". (פרק כ"ח פסוק ב').

הנה במשנה בזבחים (דף פ"ט א') מובאים דיני קדימה בקרבנות, ותנן "כל התדיר מחברו קודם את חברו, התמידין קודמין למוספין, מוספי שבת קודמין למוספי ראש חודש, מוספי ראש חודש קודמין למוספי ראש השנה, שנאמר מלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה".

ובהמשך המשניות מובאים כל דיני הקדימה בכל הקרבנות, כאשר ישנם כמה קרבנות שונים שעומדים להקרבה, מהו הסדר הקודם בהקרבתם.

והנה מדיני הקדימה שמובאים במשניות ובגמרא הם **"כל המקודש מחברו קודם את חברו"**, שאם עומדים שני קרבנות להקרבה, והאחד יותר מקודש מהשני, קרבן אחד הוא קדשי קדשים והשני רק קדשים קלים, הרי הכלל בזה שהמקודש קודם, וקדשי קדשים קודם לקדשים קלים.

עוד הלכה, **"המעשר קודם לעופות, מפני שהוא מן זבח ויש בו קדשי קדשים"**, שמעשר הוא קרבן קדשים קלים, ואילו הקרבנות שיש בעופות הם חטאת או עולה שהם קדשי קדשים, ולפי הכלל שקדשי קדשים קודמים לקדשים קלים היה צריך להיות שחטאת העוף או עולת העוף קודמים למעשר, בכל זאת ההלכה היא שהמעשר קודם, כיון שהמעשר הוא מין זבח. ופרש"י, "מפני שהוא מין זבח, זביחת סכין, ועוף במליקה, וזבחים חשיבי מפני שמצותן מרובה שכל הקרבנות באין מהן". והיינו שקרבן מעשר הוא בהמה ויש בה שחיטה, ואילו בעופות אין שחיטה אלא רק מליקה, וקרבן של בהמה כיון שבא בזביחה זה נותן לו חשיבות יתר יותר מקרבן העוף שדינו במליקה.

עוד הלכה, **"חטאת העוף קודמת לעולת העוף"**, והגמרא (דף צ' א') דורשת מפסוקים שההלכה הזו שחטאת קודמת לעולה נאמרה אפילו באופן שהחטאת היא חטאת העוף, והעולה היא עולת בהמה, הרי גם בזה ההלכה היא שחטאת העוף קודמת לעולת בהמה. ואפילו שבכל הקרבנות הכלל הוא שמן זבח קודם לעוף, שקרבן שבא בבהמה שהוא מן זבח קודם לקרבן שבא בעוף שהוא רק במליקה, בכל זאת בחטאת ועולה ההלכה היא שבכל אופן חטאת קודמת לעולה, אפילו כשהחטאת היא מן זבח והעולה היא בעוף.

חטאת העוף עולת בהמה ומעשר, מה קודם

והנה לפי שלשת הכללים הללו הגמרא (דף צ' ב') מסתפקת, "איבעיא להו, חטאת העוף, ועולת בהמה, ומעשר, איזו מהן קודם. תיקדום חטאת העוף, איכא מעשר דקדים לה. ליקדים מעשר, איכא עולת בהמה דקדמה ליה. תיקדום עולת בהמה, איכא חטאת העוף דקדמה לה". והיינו שכאשר עומדים להקרבה שלשה קרבנות: חטאת העוף, עולת בהמה ומעשר, איזה קרבן צריכים להקריב ראשון, שלפי הכללים של קדימה בקרבנות צריך לצאת שאי אפשר להקריב אף קרבן, שכל קרבן שירצה להקריב יש קרבן אחר שהוא קודם לו. שאם ירצה להקריב ראשון את חטאת העוף, הרי ההלכה אומרת שמעשר בהמה קודם לחטאת העוף, שמעשר בהמה הוא מן זבח והוא קודם לחטאת העוף שהוא רק עוף. ואם יבוא להקריב את מעשר בהמה, הרי לפי ההלכה שקדשי קדשים קודמים לקדשים קלים, צריך להקדים את עולת בהמה שהוא קדשי קדשים וקודם למעשר בהמה שהוא רק קדשים קלים. ואם יבוא להקריב את עולת בהמה הראשון, הרי ההלכה היא שחטאת העוף קודמת לעולת בהמה, ואם כן צריך להקדים את החטאת לפני העולה. וכך הגלגל הולך וחוזר שוב ושוב, שאם יחזור לחטאת להקריבה ראשונה הרי מעשר בהמה קודמת לה, ואם יחזור להקריב את המעשר בהמה הרי עולת בהמה קודמת וכן ההמשך, ומעתה הספק בגמרא מה צריך הכהן לעשות באופן כזה שבכל קרבן שיבוא להקריבו ההלכה אומרת שצריך להקריב את הקרבן השני.

עולת בהמה מבטל למעשר בהמה

ולמעשה הגמרא מכריעה, "במערבא אמרי, עיילא בה עולת בהמה בחטאת העוף ואגבהתה ממעשר". ופרש"י, "עיילא בה חשיבות דעולת בהמה, שבאה עמה והיא חשובה ממעשר שהיא קדש קדשים וכליל ומגזירת הכתוב החטאת קודמת ואע"פ שזו מין זבח. ואגבהתה ממעשר, לבטל חשיבות שם מין זבח שבו, דהא בעולה נמי איתיה לאותה חשיבות ובטיל ליה מגזירת הכתוב, הלכך יקדים חטאת העוף לעולה ועולה למעשר". מבואר בגמרא שההכרעה היא, שעולת בהמה מבטלת את החשיבות של מעשר בהמה, וממילא מעשר בהמה הוא יצא מכלל הספק, ונשאר הספק רק בין עולת בהמה לחטאת העוף מי קודם, וכאשר עומדים להקרבה רק חטאת ועולה, נפסקה כבר ההלכה שחטאת קודמת לעולה, ואפילו חטאת העוף קודמת לעולת בהמה. וברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין, פרק ט' הלכה ח') הביא דין זה להלכה וכתב, "היו שם חטאת העוף ומעשר ועולת בהמה, הואיל ועולה קודמת למעשר וחטאת העוף קודמת לעולת בהמה, מקריב חטאת העוף תחילה ואחר כך העולה ואחר כך המעשר".

וביאור הדברים הוא, שכל המעליותא של מעשר בהמה שמחמת כן אנו רוצים להקדימו לפני חטאת העוף, הוא משום שמעשר בהמה הוא מין זבח וזבח קודם לעופות. ומעתה המעלה הזו של מין זבח היא קיימת גם בעולת בהמה וביתר שאת, שעולת בהמה היא מן זבח קדשי קדשים, שזהו קדושה הרבה יותר מעולה ממין זבח של מעשר בהמה שהוא זבח קדשים קלים.

ומעתה כאשר עומדים להקרבה חטאת העוף, עולת בהמה ומעשר בהמה, כאשר אנו מבררים את צדדי הספק, הרי כיון שהמעליותא של מין זבח קיים בשני הקרבנות, גם בעולת בהמה וגם במעשר בהמה, ובעולת בהמה המעלה של מין זבח היא הרבה יותר ממעשר בהמה. שהמין זבח של קודשי קודשים, הוא במעלה הרבה יותר חזקה ממין זבח של קדשים קלים. ממילא המעלה של מין זבח שבמעשר בהמה בטלה כלפי המעלה של מין זבח של עולת בהמה, וביחס לצדדי הספק מי קודם למי בהקרבה, המעלה של מעשר בהמה היא תמיד רק אחרי עולת בהמה, ועל כן עיקר צדדי הספק הם עומדים עתה בין החטאת והעולה מי קודם למי, ובזה ההכרעה היא שחטאת קודמת לעולה.

ומעתה אחר כל ההקדמות הללו, נבוא לדיני קדימה בברכות, שמתוך כל הכללים שהוכרעו בגמרא בזבחים כלפי קדימה בקרבנות, יש לכאורה להכריע הלכה בדיני קדימה בברכות.

קדימת מין שבעה וקדימת חביב

הנה בדיני ברכות ההלכה היא שכאשר אדם רוצה לאכול שני מיני פירות שברכתן שווה, הברכה צריכה להיות על המין החשוב שבשניהם, מברך עליו את הברכה ופוטר את המין השני. וכדי להגדיר איזה פרי נחשב שהוא החשוב ועליו צריך לברך את הברכה, הרי הדבר תלוי בין אם הפירות הללו הם משבעת המינים או שאחד מהם הוא משבעת המינים, לבין אם שני הפירות הללו אינם משבעת המינים. ובשו"ע (סימן רי"א סעיף א') כותב את כל הכללים בזה, וכתב "היו לפניו מיני פירות הרבה, אם ברכותיהם שוות ויש ביניהם ממין שבעה, מקדים מין שבעה אע"פ שאינו חביב כמו המין האחר. ואם אין ביניהם ממין שבעה, מקדים החביב". מבואר בשו"ע שאם אחד מהפירות הללו הוא משבעת המינים, הרי הוא מוגדר כמין החשוב, שעליו צריך לברך את הברכה. ואפילו אם המין השני חביב לו יותר, בכל זאת החשיבות של שבעת המינים היא יותר חשובה ממעלת חביב וצריך לברך את הברכה על הפרי שהוא משבעת המינים. ואם שני הפירות הללו אינם משבעת המינים, צריך לברך על החביב תחילה, שמעלת חביב נותן חשיבות יתר לפרי החביב שיחשב כיותר חשוב מחברו וצריך לברך עליו את הברכה.

כל הקודם בפסוק קודם לברכה

ואם שני הפירות הם משבעת המינים, כותב השו"ע (סעיף ד') "כל הקודם בפסוק ארץ חטה ושעורה קודם לברכה, וארץ בתרא הפסיק הענין, וכל הסמוך לו חשוב מהמאוחר ממנו לארץ קמא. הילכך תמרים קודמים לענבים, שזה שני לארץ בתרא וזה שלישי לארץ קמא". ובמשנה ברורה (סק"כ) כותב שההלכה הזו שבשבעת המינים צריך להקדים ולברך ראשון על מה שכתוב ראשון בפסוק, הוא קודם למעלת חביב. ולפי זה אם כל הפירות הם משבעת המינים, מקדים לברך על מה שכתוב ראשון בפסוק. וסדר הקדימה בפירות שבעת המינים כפי מה שכתוב בפסוק, הוא [א]זית [ב]תמר [ג]גפן [ד]תאנה [ה]רימון [וכדי לזכור את הסדר הזה, יש על כך סימן שהוא קל לזיכרון, והוא מהגרעינים שיש בתוך הפרי, והוא לפי כמות וצורת הגרעינים, שכל מי שיש בו יותר גרעינים הוא יותר מאוחר לברכה, זית יש בו גרעין אחד וחלק, תמר גרעין אחד אבל הוא סדוק, ענבים יש בהם שלשה גרעינים, ותאנה יש בה הרבה גרעינים, ורימון כולו גרעינים. ובדרך רמז י"ל שהרי ידוע שמעלת האחדות היא המעלה הראשונה שבמעלות, וזית יש בו גרעין אחד חלק שמראה על אחדות שלמה ממילא הוא החשוב והראשון. תמר גם יש בו גרעין אחד, אבל הוא סדוק, וזה סימן שמראה שהאחדות אינה שלמה, ועל כן היא בדרגה שניה אחרי הזית. גפן יש בו שלשה גרעינים והוא כבר מראה על פירוד, שהגרעין נחלק לשלשה, וממילא הוא נדחה יותר והוא השלישי. תאנה יש בה ריבוי גרעינים, והוא מראה על פירוד יותר גדול, אז הוא נדחה להיות הרביעי. ואילו רימון כל כולו גרעינים, שכולו בפירוד, על כן הוא האחרון במעלה של שבעת המינים].

אין ברכתן שווה חביב קודם

אם רוצה לאכול שני פירות שאין ברכתם שווה, האחד ברכתו העץ והשני ברכתו אדמה, ההלכה היא שצריך להקדים ולברך ראשון על החביב, אפילו שפרי העץ יותר חשוב מפרי האדמה, אבל לגבי קדימה בברכות כיון שאין הפרש גדול בין ברכת העץ לברכת אדמה, לכן מקדים לברך ראשון על החביב קודם. שאם האדמה חביב לו יותר מהעץ מברך על האדמה הראשון, ולאחר מכן מברך על העץ. ואין הבדל בזה בין אם פרי העץ הוא משבעת המינים או שאינו משבעת המינים, שגם אם פרי העץ הוא משבעת המינים, אם האדמה חביב לו יותר, צריך לברך על האדמה ראשון. [והכלל הזה הוא דווקא בעץ והאדמה, אבל ברכת העץ ושהכל, או אדמה ושהכל, תמיד הולכים לפי חשיבות הברכה וברכת העץ או אדמה קודמים לשהכל, אפילו במקום שהשהכל חביב יותר. משום שהחילוק שיש במעלה בין ברכת העץ ואדמה לברכת שהכל הוא גדול מאוד, ואפילו שהשהכל חביב יותר אין זה סיבה להקדימו בברכה].

גלגל חוזר

ומעתה לפי כל הכללים הללו יש להסתפק, מה הדין במי שהביאו לפניו לאכול תמר, תאנה ובננה, ודרגת החביבות אצלו היא [א]תאנה [ב]בננה [ג]תמר, התאנה חביבה אצלו יותר מהכל, ולאחר מכן בננה שהיא קצת חביבה, ובסוף תמר שאינו חביב בכלל. יש להסתפק על מה יברך ראשון, אם יקח את התאנה שבדרגת החביבות היא החביבה לו יותר מהכל, הרי כיון שבין הפירות יש כאן תמר, והקדימה של תמר בשבעת המינים קודמת לתאנה, והכלל הוא שבשבעת המינים מעלת שבעת המינים קודמת לחביב, אם כן התמר קודם לתאנה וצריך לברך על התמר בתחילה. ואם יקח את התמר לברך עליו שהוא בשבעת המינים לפני תאנה, הרי כיון שמונחת כאן גם בננה שהיא בורא פרי האדמה, והבננה חביבה אצלו יותר מהתמר, ממילא הבננה קודמת לתמר, שהכלל הוא שבשני מיני פירות שאין ברכתן שווה שהאחד העץ והשני האדמה, הרי החביב קודם והוא קודם אפילו למעלת שבעת המינים, אם כן בננה שהיא בורא פרי אדמה שיותר חביבה מהתמר היא קודמת וצריך לברך עליה קודם. ואם יקח את הבננה לברך עליה, הרי כיון שכל מעלתה הוא החביבות, הרי מצד זה מונחת כאן תאנה שהיא יותר חביבה לו מהבננה, ואם כן צריך להקדים את התאנה לברך עליה הראשון. וכך הגלגל חוזר והולך, שאם יקח את התאנה החביבה הרי תמר שהוא קודם בשבעת המינים קודם לברכה לפני התאנה, וכשיקח את התמר, בננה קודמת לו. **והרי סכין והרי שולחן ואין לנו פה לאכול,** שהספק מי קודם למי בברכה גורם שלא יוכל לאכול מאומה.

ביטול מעלת חביב כשיש חביב ממנו

ונראה לומר דלפי הסוגיא בזבחים יש לפשוט את הספק בזה, דהנה בגמרא בזבחים מבואר שכאשר עומדים להקריבה חטאת העוף ועולת בהמה ומעשר בהמה, כיון שהמעלה של מעשר בהמה קיים בעולת בהמה ביתר שאת, לכן המעשר בהמה בטל כלפי עולת בהמה, ושוב אינו בכלל הספק, אלא הספק מצטמצם רק בין חטאת העוף ועולת בהמה, ובהם אנו צריכים להכריע מי קרב ראשון, ולאחר הקרבת שניהם מקריבים את מעשר בהמה.

ומעתה לפי זה י"ל גם לגבי הספק הזה של קדימה בברכות, שכאשר עומדים לפני אדם לאכילה שלשה מיני פירות, שדרגת החביבות שבהם הם תאנה בננה ותמר, ויש לנו את הספק מה צריך להקדים בברכה, שמצד אחד תאנה קודמת מצד חביבות, ומצד שני תמר קודם לתאנה כיון שהוא קודם לו בשבעת המינים, ומצד שלישי בננה קודמת לתמר כיון שהיא יותר חביבה ממנו, ובפירות שאין ברכתם שווה מקדימים לברך בתחילה על החביב. וכאשר מברר את צדדי הספק, הרי הסברא להקדים את התאנה היא מצד חביבות, וגם הסברא להקדים את הבננה היא רק מצד חביבות, והמעלה הזו של חביבות שיש בבננה יש בתאנה ביתר שאת, שהרי התאנה היא יותר חביבה לו מהבננה. וי"ל שכלפי הספק של קדימה בברכות הבננה שמעלתה מצד חביבות בטלה בתאנה שהיא יותר חביבה, והבננה יוצאת מכלל הספק, ושוב אינה תוספת צד בפני עצמה בספק. ובצדדי הספק הצד של חביבות שבתאנה כיון שהוא יותר מהחביבות של הבננה, ממילא הוא מבטל את כל מעלת הבננה, ומוציאה מכלל הספק, שכל צדדי הספק מתמקדים עכשיו רק בין התאנה שיש בה מעלת חביבות לבין התמר שיש בו מעלה שהוא קודם בדרגת שבעת המינים. ובזה אנו צריכים להכריע מי קודם למי, ולאחר מכן יוכל לברך על הבננה.

וממילא כשהספק הוא רק בין התאנה לתמר, ההכרעה היא שמעלת שבעת המינים קודמת בפירות שברכתן שווה היא קודמת למעלת חביב, וממילא מעלת התמר שהוא קודם לתאנה בשבעת המינים הוא קודם

למעלת חביב שבתאנה, ומברך בורא פרי העץ על התמר ופוטר בו גם את התאנה, ולאחר מכן יברך אדמה על הבננה ויאכלנה.

*

ביטול מעלת מין שבעה כשיש מין שבעה החשוב ממנו

אמנם לכאורה עדיין יש לעיין בהכרעה הזו, שבאמת זה ברור שלפי דברי הגמרא בזבחים צריך להיות ההכרעה בספק הזה שכיון שיש בו שני צדדים שהם באותה מעלה, ובאחד מהם המעלה הזו קיימת בו ביתר שאת, ממילא זה שאצלו המעלה היא ביתר שאת הוא מבטל את השני ומוציאו מכלל הספק. אמנם עדיין קשה מדוע לומר את ההכרעה דווקא בצורה כזו שמעלת חביבות של הבננה בטלה בתאנה, והבננה יוצאת מכלל צדדי הספק, ונשאר הספק רק בין התאנה לתמר. הלא יש לומר את אותה הכרעה גם בצורה שונה, שהרי תאנה ותמר שניהם הם מין שבעה, וכלפי המעלה של מין שבעה שיש בשניהם תמר עדיף מתאנה, שהרי הוא קודם במעלת מין שבעה לפני התאנה. ואם כן י״ל שמעלת מין שבעה שיש בתאנה תתבטל ביחס לתמר, והתאנה תצא מכלל הספק. שכל מעלת מין שבעה שיש בתאנה הוא קיים ביתר שאת בתמר, שהתמר הוא קודם בדרגות של מעלת מין שבעה. ומעתה לאחר שהתאנה יצאה מכלל הספק, הספק מצטמצם רק בין התמר לבננה, ואז ההכרעה תהא שכיון שתמר ובננה אין ברכותיהם שוות, ממילא מקדימים את החביב, והבננה שהיא יותר חביבה מהתמר תהא קודמת, ויברך ראשון האדמה על הבננה ולאחר מכן העץ על התמר ויפטור בו גם את התאנה.

ונמצא בזה שההכרעה שיש בגמרא בזבחים, אפשר לומר בספק הזה של קדימה בברכות בשני אופנים שבסופו של דבר התוצאה תהא שונה זו מזו. וממילא קשה מדוע להכריע דווקא כאופן הראשון שמעלת החביבות של הבננה בטלה בתאנה, ואז הספק יהא בין התאנה לתמר וההכרעה תהא שהתמר קודם. ולא להכריע כצד השני שמעלת מין שבעה שבתאנה בטלה בתמר, והספק יהיה רק בין התמר לבננה וההכרעה תהא שהבננה קודמת.

ביטול במעלת מין שבעה אינו מבטל מעלת חביב

ונראה לומר שיסוד דברי הגמרא בזבחים נאמר כלפי זה שעומדים להקרבה חטאת העוף ועולת בהמה ומעשר בהמה, וכל אחד יש לו סיבה להקדימו בהקרבה לפני השני, ובזה מחדשת הגמרא שכיון שבצדדי הספק כל המעלה שצריך להקדים את מעשר בהמה היא אך ורק מפני שהוא מין זבח, והמעלה הזו בעצמה קיימת בספק הזה בעולת בהמה ביתר שאת, לכן הסברא היא שמעשר בהמה בטל כלפי עולת בהמה, והוא יוצא מכלל הספק, והספק מצטמצם רק בין עולת בהמה לחטאת בהמה.

אבל אם מעשר בהמה היה בו עוד מעלות וצדדים בספק הזה שראוי להקדימו בהקרבה לפני שאר הקרבנות, הרי כלפי המעלות הללו לא היינו אומרים שהמעשר בהמה בטל בעולת בהמה, שכל מה ששייך לומר ביטול במעשר בהמה, הוא אך ורק כלפי המעלה הזו של מין זבח שבזה כיון שהמעלה הזו קיימת בתוך הספק הזה בעולת בהמה ביתר שאת, ממילא הסברא היא שכלפי המעלה הזו מעשר בהמה לא יהיה נחשב כצד בספק. אבל אילו היו עוד סברות אחרות שמשום כן צריך להקדים את מעשר בהמה, כלפי זה אין שום סברא לבטל את מעשר בהמה ולהוציאו מכלל הספק, אלא בוודאי שמעשר בהמה היה נשאר בתוך הספק כלפי המעלות האחרות שקיימות בו, והיינו דנים כלפיו בתוך הספק אם ראוי להקדימו רק מצד אותם המעלות הנוספות בו, ולא מצד מעלת מין זבח שבו שרק המעלה הזו בטלה כלפי עולת בהמה ולא שאר המעלות.

ומעתה לגבי דין קדימה בברכות, כאשר אנו מסתפקים בתאנה שהיא חביבה מאוד ובננה שהיא קצת חביבה ותמר שאינו חביב בכלל, מה צריך להקימו בברכות, הרי כלפי המעלה של חביבות בבננה שייך לומר את הסברא של הגמרא בזבחים שכיון שכל המעלה של הבננה היא אך ורק מצד החביבות, ואותה מעלה קיימת בתאנה ביתר שאת שהיא יותר חביבה ממנה, ממילא הסברא היא שמעלת החביבות שבבננה בטלה ביחס לתאנה, והרי הבננה יוצאת מכלל הספק, והספק מצטמצם בין התאנה לתמר.

אבל אם נאמר ביטול בין התאנה לתמר מצד מעלת מין שבעה, שכיון שתמר מעלתו בשבעת המינים הוא יותר מהתאנה, ממילא התאנה בטלה בתמר, עדיין זה לא יהיה סיבה להוציא את התאנה מכלל הספק לגמרי. משום שכל הביטול ששייך לומר שהתאנה תתבטל ביחס לתמר שייך אך ורק כלפי מעלת מין שבעה שיש בה, אבל כלפי מעלת החביבות שיש בה אין שום סברא שהיא תתבטל ביחס לתמר, שהרי היא יותר חביבה מהתמר, והסברא של חביבות היא סברא שצריך לדון עליה בספק הזה אם התאנה קודמת מחמת כן או לא, ואם כן הספק עדיין במקומו עומד אם התאנה קודמת לבננה מצד מעלת החביבות שיש בה.

ויסוד הדבר הוא שכל דברי הגמרא בזבחים שיש מושג של ביטול באחד מצדדי הספק, לא נאמר על עצם החפצא שהוא בטל ולא קיים בספק, אלא נאמר אך ורק ביחס לסברא שראוי להקדימו קודם לחברו, שבזה אם הצד הזה קיים בספק הזה כלפי מין אחר ביתר שאת, הרי הצד הזה בטל מכלל הספק. אבל אם יש סברא להקימו מצד אחר בוודאי שכלפי הצד האחר אין שום ביטול והוא נשאר בכלל הספק כלפי זה. וממילא בקדימה בברכות גם אם נאמר ביטול בין התאנה לתמר, שהתאנה בטלה כלפי התמר מאחר שהתמר הוא במעלת מין שבעה יותר מהתאנה, הרי הביטול הזה לא נאמר על עצם החפצא של התאנה, אלא נאמר אך ורק ביחס למעלת מין שבעה שקיים בתאנה. אבל כיון שיש בתאנה עוד סברא שראוי להקדימה מצד מעלת חביבות, אם כן ביחס לזה התאנה קיימת בספק והרי היא צד בתוך הספק הזה, וממילא הספק נשאר קיים ועומד, ואין הביטול של התאנה לתמר מצד מעלת מין שבעה גורם להשפיע על כלל הספק לגרום בו הכרעה מסויימת.

אבל כשאנו דנים לבטל את הבננה בתאנה, בזה הסברא של הביטול משפיעה על כלל הספק, שבבננה כל הסברא שיש בה להקדימה היא אך ורק מחמת מעלת חביבות, וכאשר המעלה הזו בטלה בתאנה שוב אין סברא שהבננה קודמת, וממילא הבננה יוצאת מכלל צדדי הספק, וזה גורם לנו להכריע את כלל הספק.

*

ברכת העץ על התמר כוללת את התאנה

והנה כשנשאלה שאלת הקדימה בברכות לפני **מרן הסטייפלר - הגרי״ז קנייבסקי זצ״ל**, דן מסברא שיש להקדים ולברך בתחילה בורא פרי העץ על התמר, ורק לאחר מכן לברך על הבננה. משום שכאשר מברך בורא פרי העץ על התמר הברכה הזו כוללת גם את התאנה, והתאנה היא הרי יותר חביבה מהבננה. ואם כן אע״פ שכלפי התייחדות הברכה, הכלל הוא שבברכותיהן שוות צריך לייחד את הברכה על מה שקודם במעלת שבעת המינים, וממילא צריך לברך את ברכת העץ על התמר שהוא קודם במעלת שבעת המינים לפני התאנה, בכל זאת במהות הברכה נכלל גם התאנה שגם היא ברכתה בורא פרי העץ. ונמצא שכאשר מברך בורא פרי העץ על התמר, יש בברכה הזו גם מעלת חביב, שכיון שהברכה כוללת גם את התאנה שיש בה מעלת חביב, אם כן הברכה מוגדרת גם כברכה על החביב. ומה שבאכילה אינו מקדים לאכול מיד את החביב אלא מקדים לאכול את התמר, אינו מפקיע את מהות הברכה מהחביב, אלא זהו דין מסויים בהתייחדות הברכה שצריך לברכו ולייחדו על התמר כיון שבמעלת מין שבעה הוא קודם לתאנה. אבל בחפצא של הברכה, הברכה הזו מוגדרת כברכה פרטית גם על התאנה, וכיון שבתאנה יש בה מעלת חביב, נחשב הדבר שהברכה כוללת בה גם מעלת חביב.

ומעתה כיון שבמעלת החביבות תאנה קודמת לבננה, שהתאנה יותר חביבה מהבננה, ובברכת בורא פרי העץ שמברכים על התמר נכללת גם ברכה על התאנה, אם בוודאי שצריך להקדים ולברך קודם העץ. ולא שייך לומר שכיון שהבננה קודמת לתמר שהיא יותר חביבה מתמר, ממילא צריך להקדים ולברך עליה קודם, שהכלל הוא שבאין ברכותיהם שוות חביב קודם. משום שהסברא הזו שייכת דווקא במי שמונח לפניו לאכול רק תמר ובננה, שאז אילו יברך העץ על התמר, הברכה הזו כוללת רק את התמר בלבד שביחס לבננה אין בו מעלת חביב, ובזה

הכלל שחביב קודם וצריך להקדים ולברך קודם על הבננה. אבל בסיפור הזה שמונחים לפניו לאכול תמר, תאנה ובננה, ודרגת החביבות היא תאנה, בננה ותמר, בזה י"ל שכיון שכאשר יברך העץ על התמר, הברכה תכלול גם את התאנה, ממילא במידה מסויימת הדבר מוגדר שבברכת העץ על התמר יש בה גם מעלת חביבות של התאנה. ועל כן הסברא היא שיקדים לברך העץ על התמר, שהרי תמר קודם לתאנה כיון שהוא קודם במעלת שבעה, וכיון שהברכה כוללת גם מעלת חביב של התאנה, ממילא אי אפשר לדחות את התמר ולומר שהבננה קודמת לו כיון שהיא יותר חביבה מהתמר ובאין ברכותיהם שוות חביב קודם, משום שכיון שגם בברכה על התמר נכלל מעלת חביב של התאנה, על כן אין בכח הבננה לדחות את ברכת העץ ולטעון שהיא קודמת לו מצד חביב, שהרי גם בברכת העץ מונחת מעלת חביב של התאנה שהיא יותר חביבה מהבננה וקודמת לו בברכה.

* * *

כלל הברכות לזכור את הבורא ולירא ממנו

הנה כל דין קדימה בברכות עיקרו הוא שכאשר מודים להקב"ה צריכים להקדים ולהודות לו על המין החשוב תחילה, וזהו שורש דין קדימה בברכות שכל מין שלפי גדרי הדין הוא מוגדר כחשוב יותר צריך להקימו בברכה. והנה אם תכלית הברכה היא ההודאה לה', ממילא צריך לדקדק ולברך מתוך כוונת הלב, שעיקר ההודאה היא דווקא כשמכוון ומודה לה' יתברך על הפירות והמזון שנתן לו. אם אדם יאמר את הברכה מהשפה ולחוץ, בלא כוונה אין כאן הודאה ולא קיים בזה את עיקר תכלית הברכה.

וברמב"ם בהלכות ברכות כותב את כל סוגי הברכות, ובסוף כתב (פרק א' הלכה ד') "נמצאו כל הברכות כולן שלשה מינים, ברכות הנייה, וברכות מצוות, וברכות הודאה שהן דרך שבח והודיה ובקשה, כדי לזכור את הבורא תמיד ולירא ממנו". מבואר ברמב"ם שיש בברכות תכלית שהיא כדי לזכור את הבורא ולירא ממנו, ובוודאי שגם תכלית זו אי אפשר להשיג אלא אם כן אמירת הברכות היא בכוונת הלב, שאז אמירת הברכה גורמת לזכור את הבורא תמיד ולירא ממנו, אבל אם חסר בכוונת הלב, הברכה איננה מעוררת לזיכרון הבורא ואינה מביאה לידי יראת שמים.

מה ה' אלוקיך שואל מעמך

ובגמרא במנחות (דף מ"ג ב') איתא, "תניא היה רבי מאיר אומר, חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך". ופרש"י, "מה ה' אלהיך וגו', קרי ביה מאה".
והנה בפסוק (דברים, פרק י' פסוק י"ב) כתוב, "ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעימך כי אם ליראה את ה' אלוקיך וגו'", ולפי הדרשה של הגמרא שהמילה "מה" נדרשת מלשון "מאה" שבא לרמז על מאה ברכות שצריך לברך בכל יום, אם כן המשך הפסוק מתפרש שה' דורש מכלל ישראל לברך כל יום מאה ברכות, ועל ידי זה יגיעו לידי יראת שמים, ושאר המעלות העליונות שכתובות בהמשך הפסוק. וזהו מקור לדברי הרמב"ם שכותב שהברכות הם כדי "לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו", שיש בברכות סגולה להגיע לידי יראת שמים, ולפי הדרשה של הגמרא זה מפורש בפסוק שנאמר בו על מאה ברכות שהוא מביא לידי "יראה את ה' אלוקיך".

יראת ה' תוסיף ימים

ובטור (סימן מ"ו) מביא את דברי הגמרא שחייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות, וכתב "והשיב רב נטרונאי ריש מתיבתא דמתא מחסיא, דוד המלך ע"ה תקן מאה ברכות וכו', כי בכל יום היו מתים מאה נפשות מישראל, ולא היו יודעין על מה היו מתים, עד שחקר והבין ברוח הקודש ותקן להם לישראל מאה ברכות. וע"כ תקנו חכמים ז"ל אלו הברכות, סדר העולם והנהגתו, להשלים מאה ברכות בכל יום וכו'".
מבואר בזה שעיקר התקנה לברך בכל יום מאה ברכות, נעשה על ידי דוד המלך ע"ה, שבכל יום היו מתים מאה נפשות מישראל, וראה ברוח הקודש שאם יברכו בכל יום מאה ברכות תעצר המגיפה.
ולכאורה יש להבין מה הענין שהברכות עוצרות את המגיפה שלא ימותו יותר אנשים מכלל ישראל, הרי הנהגת הקב"ה בעולם היא בדרך של מידה כנגד מידה, ואם רואים שאמירת הברכות זה סיבה לעצור את המגיפה, צריך להיות איזה קשר בין זה לזה, ויש לעיין מהו הדבר.

ושמעתי לבאר דהנה בפסוק במשלי (פרק י') כתוב, "יראת ה' תוסיף ימים", שיראת ה' מביאה לאדם אריכות ימים. ובגמרא במנחות מבואר שאמירת מאה ברכות בכל יום מביאה את האדם לידי יראת שמים. ומעתה י"ל שכאשר דוד המלך ע"ה ראה שמתים בכל יום מאה אנשים, עמד ותיקן סגולה לאריכות ימים, שיברכו בכל יום מאה ברכות, הברכות יש בהם סגולה להביא לידי יראת שמים, ובזכות יראת שמים יזכו לאריכות ימים כמו שכתוב בפסוק "יראת ה' תוסיף ימים". וממילא זהו המידה כנגד מידה, שבכח הברכה יגיעו ליראת שמים, שהיא סגולה לאריכות ימים.

ומכל זה יש להבין שאם תכלית הברכות היא להודות לו יתברך וליראה ממנו, הרי לא די במה שלומדים את כל דיני הברכות, ויודעים מה לברך על כל מין ומין, ומה קודם בברכתו לחברו, אלא התכלית העיקרית בכל הברכות היא לברך מתוך כוונת הלב, ואז כשיודע מה הוא אומר ולמי הוא אומר יבוא מתוך זה ליראת שמים. אבל אם בעת הברכה האדם בעצמו כמאן דליתא דמי, והברכות נאמרות מהשפה ולחוץ, הפסיד בזה את כל התכלית האמיתית של הברכה.

בריתי שלום

"לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום". (פרק כ"ה פסוק י"ב).
ידוע היה אצל מרן החפץ חיים זצ"ל שכל אדם שנכנס אצלו שמע דברים שהיה צריך לשמוע, היו נכנסים אנשים שהחפץ חיים לא הכירם ולא שמע עליהם מעולם, וכל אחד שמע ממנו דברים הנוגעים למצבו הרוחני. ופעמים רבות עוד לפני שהאדם דיבר על מצבו ועניניו, היה החפץ חיים מעצמו מתחיל לדבר דברי חיזוק, בדיוק על המצווה שהיתה רפויה אצל אדם זה, ורבים העובדות על כך.

סיפר הגרב"צ פלמן זצ"ל ששמע ממרן הגרא"מ שך זצ"ל, שאין זה בהכרח שבכל הפעמים הללו היתה לו רוח הקודש לראות במה אדם זה לקוי, ומשום כן דיבר בדיוק על הנושא הזה. אלא אדם גדול שדבריו נשמעים, הקב"ה נותן לו סייעתא דשמיא על מה לדבר, ולפעמים אפילו הוא בעצמו אינו יודע למה בדיוק מדבר על הנושא הזה, אלא כך הקב"ה הכניס לו בלבו שבעת הזו ידבר דברי חיזוק על מצווה זו או התעוררות שלא להכשל בעבירה אחרת. וכאשר הקב"ה רוצה שאדם זה שבא אל אותו אדם גדול יתחזק באיזה נושא מסויים, זה מה שהוא נותן בלבו של הרב לדבר אל האיש.

בהזדמנות אחרת סיפר הגרב"צ, פעם אחת נכנס אל מרן הגרא"מ שך זצ"ל אדם כדי לדבר עימו בנושא מסויים, והנה לפתע התחיל הרב שך לדבר עימו דברים אחרים שלא קשורים לנושא הזה לשמו בא לפתחו, וכה אמר לו "**דע לך, הרבה פגעו בי בימי חיי, ותמיד מחלתי לבולם, ולא הפסדתי כלום ממה שמחלתי להם**". והמשיך להאריך הרבה בענין זה כמה טוב לאדם שאינו מחזיק בריב על כל דבר גדול או קטן, אלא גם כשעושים דברים שלא כפי רצונו או פוגעים בו ובזכויותיו, טוב לו למחול ולהעביר על מידותיו, והמחילה הזו לא תגרום לו שום הפסד בחייו.
אותו אדם היה לו בדיוק בעת ההיא דין ודברים עם שכנו, השכן הוסיף בביתו תוספת בניה משמעותית ומחמת כן נגרם לאדם זה חושך בביתו, והיה לו תרעומת גדולה על שכנו הלז, ולא הגיעו שניהם לעמק השווה. וכששמע את הדברים יוצאים מפורש מפי הרב שך, הבין שבוודאי נודע לו על הסכסוך הקיים בינו לבין שכנו, ובא לרמוז לו על כך שכדאי לו מאוד להשלים עם שכנו, ולא להחזיק עימו בריב.
ובאמת קיבל את הדברים ועלה לבית שכנו והתפייסו ביניהם על צד היותר טוב, לשביעות רצון כל הצדדים, והשלום והשלווה שבו לשרור ביניהם.
לאחר זמן הוא שאל את שכנו, אם בעת ההיא שהיו חילוקי דעות ביניהם, הוא סיפר את הענין להרב שך, וביקש ממנו שידבר עימו שראוי להשלים ביניהם. השכן השיב לו בשלילה, שמעולם לא דיבר על כך עם הרב שך.
התברר שבאמת הרב שך לא ידע מאומה מכל הסכסוך הזה, והוא דיבר כמסיח לפי תומו על מעלת השלום והאחדות ולא התכוון לרמוז לו בזה שום דבר. אלא שדבריו הללו נפלו בדיוק על אוזניים קשובות, אדם זה שמע מה שהיה צריך לשמוע, וקיבל את הדברים שהיה צריך לקבל, ושמע ועשה מה שהיה צריך לעשות.
כשנודע הדבר להרב שך מה יצא מדבריו אלו, היתה לו קורת רוח מרובה על השלום שיצא מכח דיבורו.

ניתן להשיג את העלון בכל שבוע בטלפון 0527120854 או במייל 7120854@gmail.com

עלון פרשת פינחס
כ"א תמוז תשע"ז

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן"
מאוצרותיו של הגאון הצדיק **רבי ראובן קרלנשטיין** זצ"ל

בהעדר מדות טובות - נטפלים לזוטות

פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן (כה, יא)

מדוע הכתוב מפרט את ייחוסו?

אומר רש"י: "לפי שהיו השבטים מבזים אותו, הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן".

יש כאן הערה חזקה. מה זה צריך להיות?! יש מגיפה נוראה בישראל, אנשים מתים בזה אחר זה, עשרים וארבע אלף מתו. והנה בא פנחס ובמעשהו גרם לעצירת המגפה - "ותיעצר המגיפה".

כשראו כולם כיצד נעצרה המגפה בזכותו, היו צריכים כולם לבוא אליו, לחבק ולנשק אותו, להוקיר אותו ולהודות לו על מעשהו ולכבדו בכל הכבוד שבעולם. הנה האיש שהציל את עם ישראל!

במקום זאת הם עושים? הם מוצאים כל מיני חסרונות בסבא שלו...

מסקנה: אדם יכול לעשות את הדבר הכי חשוב בעולם, וכולם רואים זאת ויודעים על כך, ובכל זאת - אם יש מדות רעות ומושחתות, הם מסוגלים להתעלם לגמרי מן המעשה שלו, ובמקום זאת לחפש בו חסרונות. במקום להתייחס לדבר האמיתי, נטפלים לזוטות שלא ממין העניין: הסבא שלו כזה והסבתא שלו כזו...

שכר השתיקה - תוספת שנות חיים

פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא כִלִּיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי (כה, יא)

המהר"ם שיק מביא ווארט בשם הרב"ה שלו, ה"**חתם סופר**":

הפרשה הקודמת (כה, ט) מסתיימת במילים: **וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים בַּמַּגֵּפָה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אָלֶף**". הפרשה שלנו פותחת: "**פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא כִלִּיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי**".

הגמרא (חגיגה ד ע"ב) מספרת סיפור שקשה להבין אותו. יש בו דברים גבוהים מעבר לתפיסתנו, אך כך כתוב בגמרא:

פעם ביקש מלאך המוות משלוחו שיביא לו את נשמתה של אשה בשם "מרים מגדלא שיער נשייא" [מרים המקלעת שיער הנשים], והשליח הביא לו בטעות נשמה של אשה אחרת - "מרים מגדלא דרדקי" [מגדלת תינוקות], והמית אותה בטרם הגיע **זְמַנָּהּ**. כאמור, קשה להבין איך זה שקורה למלאך המוות "טעויות", ועל כל פנים נשארו לה שנות חיים שנלקחו ממנה...

שאלו את מלאך המוות: מה עושים עם השנים הללו? למי נותנים אותן?

נענה ואמר: "אי איכא צורבא מרבנן דמעביר במיליה מוסיפנא להו ליה, והויא חלופיה" - אם יש תלמיד חכם ששומע את חרפתו ושותק, אוסיף לו את שנות החיים הללו.

והנה השבטים הרי היו מבזים את פנחס, וכמו שמביא רש"י בתחילת הפרשה: "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן - לפי שהיו השבטים מבזים אותו, הראיתם בן פוטי זה, שפיטם אבי אמו עגלים לעבודת אלילים, והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן".

ומה עשה פנחס בתגובה?

שמע חרפתו - ושתק!

ומהו **שָׂכָר** שקיבל בגין שתיקתו?

"**וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים בַּמַּגֵּפָה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אָלֶף**" - נתאר לעצמנו, אם לכל אחד שמת במגיפה נשארה רק עוד שנה אחת לחיות - הרי פנחס "זוכה" בעשרים וארבע אלף שנות חיים! בהיותו שומע חרפתו - ושותק!

ואם המתים במגיפה היו צעירים, ונותרו לכל אחד מהם, או אפילו רק לחלק מהם, ארבעים, חמישים, שנות חיים- כל השנים הללו "עוברות" לפנחס! רבותי! תעשו לבד את החשבון...

עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפנחס

פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם (כה, יא)

הגמרא (סוטה כב ע"ב) אומרת, שינאי המלך אמר לאשתו: "אל תתיראי מן הפרושין ולא ממי שאינן פרושין, אלא מן הצבועין שדומין לפרושין, שמעשיהן כמעשה זמרי ומבקשין שכר כפנחס".

ולכאורה ההשוואה הזאת תמוהה מאד, הרי מעשהו של זמרי הוא המעשה השפל ביותר ולעומת זאת מעשהו של פינחס שמסר נפשו על קנאת ה' הוא הקידוש ה' הגדול ביותר, ואיך אפשר להציב את מעשיהם של זמרי ושל פנחס זה מול זה?! כיצד ייתכן שאדם יעשה את המעשה השפל ביותר ויבקש שכר כאילו עשה את המעשה הנעלה ביותר?

אומר **רבי יוסף חיים זוננפלד** זצ"ל: זמרי לא רצה לחטוא לשם חטא, אלא היתה לו 'כוונה טובה'. הוא ראה שעם ישראל נכשלים בשתי עבירות חמורות: הם זנו אצל בנות מואב ועבדו עבודה זרה לאלהי מואב. הדעת נותנת שסיבת החטאים של ישראל היתה בגלל הימצאותם במחנה מואב, ומכאן בא לידי מסקנה שאם יצליח למנוע מהם מללכת למחנה מואב - יצילם מן החטא. איך עושים זאת? פשוט מאוד: מביאים את המואביה אל תוך מחנה ישראל, ועל ידי כך מבטלים את הרצון של ישראל לצאת החוצה אל מחנה מואב. נכון שלא פתרו את בעיית הזנות, אדרבה, הכניסו את העבירה הזאת אל תוך מחנה ישראל, אבל לפחות פתרו את העניין של עבודה זרה...

ככה זה כשרוצים 'לתקן'. חושבים להציל דבר אחד ובינתיים גורמים למכשולות אחרים, ואחריתם מי ישורם. ברוסיה הקימו המשכילים לילדי ישראל 'חיידר מתוקן', והחרדים כינו אותו בהגייה אשכנזית - 'חיידר מסוכן'. אוי לו לאותו 'תיקון' שאינו אלא קלקול.

לצערנו, גם כיום יש חוגים דתיים ש'מתקנים' כל מיני תיקונים ופשרות בדת, בטענה שבכך הם מצילים את היהדות... לא הצלה יש כאן אלא חורבן.

כעת הכל מובן. הואיל ולזמרי היתה 'כוונה טובה', להציל את עם ישראל מחטא חמור של עבודה זרה, בוודאי יימצא מישהו שיבוא לתקן איזה 'תיקון', כזמרי בשעתו, ויבקש על כך שכר כפנחס...

פנחס קינא לכבוד "אלוקיו"

תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹקָיו וַיְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כה, יג)

מדוע נאמר "אשר קנא לאלוקיו" ולא נאמר 'קנא לאלוקים'.

עוד צריך להבין, הרי פנחס מסר נפשו וסיכן את חייו כאשר הלך להרוג את זמרי. בחז"ל נאמר כי עשרה ניסים נעשו לפנחס ובדרך השבע הוא היה נהרג, הרי שמסר נפשו לקב"ה. אם כן היתה צריכה התורה לכתוב שהוא זכה לברית כהונת עולם 'תחת אשר מסר נפשו על קדושת שמו'. אולם התורה אינה מזכירה כלל מסירות נפש זו, אלא רק "אשר קנא לאלוקיו", מדוע לא מוזכרת מסירות הנפש שלו?

אומר לכם כאן ווארט עמוק ביותר וצריך זכות כדי להבין אותו.

נאמר כאן בכתוב, שאדם המקנא לקב"ה, קנאות אמיתית להשי"ת - מעלתו גדולה יותר ממעלתו של המוסר נפש!

ומדוע נכתב "לאלוקיו"?

שמעתי פעם משל על זה: יהודי אחד נכנס לבית כנסת מלא אנשים, ניגש אליו יהודי אחר צעק עליו לעין כל וביזה אותו. קם אחד ויצא להגנתו של היהודי הראשון, כאשר הוא נוטל את היהודי המבזה ומשליך אותו מכל המדרגות.

החלו שם אנשים להתלחש, הרי בית הכנסת מלא אנשים, כולם שותקים והוא היחיד שצועק ומוחה, מדוע הוא אינו שותק כמו כולם?

השיב שם אחד ואמר: "היהודי הזה שביזו אותו, הוא אביו של זה שמחה".

אהה... עכשיו הכל מובן. אם זה אבא שלו, בדין הוא מוחה על כך שביזו אותו.

"אשר קנא **לאלוקיו**", רוצים לדעת מדוע פנחס היה זה שיצא למחות על כבוד שמים? כי השי"ת הוא 'אלוקיו'. הוא חש שהשי"ת הוא אביו שבשמים, ובדין הוא מוחה על כבודו!

הרי שאלתך שָׁשָׁאַלְתָּ

יִפְקֹד ה' אֱלוֹקֵי הָרוּחוֹת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה (כז, טז)

רש"י מביא את דברי חז"ל: "כיון ששמע משה שאמר לו המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו, אמר: הגיעה שעה שאתבע צרכיי, שיירשו בני את גדולתי. אמר לו הקדוש ברוך הוא: לא כך עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו, שלא מש מתוך האהל, וזהו שאמר שלמה: 'נוצר תאנה יאכל פריה'".

רבותי! תשמעו וואלרט שאמר **הרב'ה רבי שלום** זצ"ל:

משה רבינו רצה שהבנים שלו יירשו את מקומו. אך הקב"ה מודיעו שהתפקיד יינתן ליהושע.

והנה נתבונן מה נאמר בהמשך הפסוקים (יח-כא): "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו. וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָּל הָעֵדָה וְצִוִּיתָה אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם. וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׁאַל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לִפְנֵי ה' עַל פִּיו יֵצְאוּ וְעַל פִּיו יָבֹאוּ"

אומר רש"י: "ולפני אלעזר הכהן יעמוד - הרי שאלתך שָׁשָׁאַלְתָּ, שאין הכבוד הזה אז מבית אביך, שאף יהושע יהא צריך לאלעזר".

אומר הרב'ה, פלאי פלאים: מדוע משה רבנו רצה שהילדים שלו יהיו ממשיכי דרכו? הוא רצה לקיים בכך מצות "כיבוד אב"! אם בניו, של משה, ימשיכו את דרכו, יהיה בזה כבוד לאביו! הנכדים שלו יהיו מנהיגי הדור!

אמר לו הקב"ה: גם אם יהושע יהיה מנהיג הדור, יהיה כבוד לאביך, היות ויהושע יעמוד לפני אלעזר לשאול אותו במשפט האורים, ואלעזר הוא גם נכדו של אביך - הרי שהתמלאה כוונתך ושאיפתך לדאוג לכבוד אביך.

וזוהי כוונת רש"י: "שאין הכבוד זו מבית אביך" - כוונתך היתה לדאוג לכבוד אביך, וכבוד זה יישמר "שאף יהושע יהא צריך לאלעזר" - נכדו של אביך.

"הרי שאלתך שָׁשָׁאַלְתָּ"!

כיבוד אב!

רועה הדואג לצאן, לא לעצמו

וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת ה' כַּצֹּאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רוֹעֶה (כז, טז-יז)

שמעתי **מרבי שלום** זצ"ל שהקשה: מדוע משה אומר "כצאן אשר **אין להם** רועה" ולא אומר ביתר פשטות: "כצאן **בלי** רועה"?

רבי שלום אומר על כך הסבר נפלא: יש רועים ויש רועים...

יש רועים שכל מטרתם וכוונתם היא כדי שתהיה להם פרנסה. הם רועים את הצאן כדי שיהיה להם כסף. לעומתם, יש כאלה שרועים את צאנם, ואמנם הם לא עושים זאת למען כסף, אלא למטרה אחרת - כדי שיהיה להם בשר לאכול. הם מגדלים צאן כדי שבבוא היום ישחטו אותו ויאכלו מבשרו.

המשותף לכל אלו שהם רועים "בשביל עצמם", בשביל האינטרס שלהם, ואין הם רועים "בשביל הצאן".

לעומת זאת, יש רועים שאוהבים את הצאן. הם רועים "בשביל הצאן". כל מעיינם נתון אך ורק כדי שלצאן יהיה נעים וטוב.

משה רבנו פונה להשם יתברך ומבקש: כשם שיש כמה סוגים של רועים, כך יש כמה סוגים של מנהיגים! אני מבקש, אומר משה, שהמנהיג שיתמנה על עם ישראל יהיה מנהיג שידאג כל העת למען האינטרסים של העם, לרווחתו ולטובתו, כמו רועה צאן הרועה למען הצאן!

משמעות המילים "כצאן אשר אין להם רועה" היא שהרועה דואג לצאן! הוא לא דואג לעצמו! וכך גם מבקש משה, שהמנהיג יהיה מנהיג שדואג לעם ישראל ולא לאינטרסים של עצמו.

בכל הדורות עם ישראל זכה למנהיגים אמיתיים כאלה.

ה"**נודע ביהודה**" היה שומע את צרותיהם של האנשים שהיו פוקדים את חדרו מדי יום ושופכים לפניו את מרירתם. אך לאחר שעזבו את החדר היה פורץ בבכי מה. לבו לא עמד לו להכיל את סבלם של צאן מרעיתו. כך נראה מנהיג אמיתי.

ה"**בית הלוי**" היה באמצע שיעור בישיבת וולוז'ין, כשלפתע נכנס לחדר יהודי לא-מוכר. חזותו מוכיחה עליו שהוא מפשוטי העם, בור ועם הארץ. בידו החזיק את בנו הקטן. אמר היהודי: "כל הילדים שלי בורים ועמי ארצות, אינם יודעים קרוא וכתוב, חוץ מהילד הזה. הכנסתי אותו לחיידר. כעת אני רוצה שהרב'ה יבחן אותו ויראה אם הוא באמת יודע".

התלמידים נעצו את מבטם באורח הבלתי-קרוא: זאת לא התנהגות! אי אפשר להכניס בלי רשות לחדר השיעורים ולהפריע באמצע השיעור!...

אך ה"בית הלוי" ראה את הדברים אחרת. הוא קרא לאותו אדם ואמר לו בנחת: "בוא, תשב בבקשה". הוא הושיב את הילד על ידו. ליטף אותו בחום. "למדת חומש?" - כן. "איזה חומש למדת?" - ויקרא. ה"בית הלוי" מתחיל לשאול אותו: מה הפשט בפסוק הזה, ומה הפשט בפסוק ההוא. והילד עונה, משיב מה משמיב, עד היכן שידיעתו משגת.

ואז ה"בית הלוי" פונה לאבא: "אשרי בנך! אשרי יולדתו! מחלקך יהיה חלקי ומגורלך יהי גורלי! הלוואי שאזכה שיאמרו על בני מה שאומרים על הבן הזה!"

שמע האב את דברי ה"בית הלוי", ופרץ בבכי של שמחה והתרגשות. אם 'הרבי הגדול' בחן את הבן שלו ושיבח אותו בשבחים נדירים כל כך, בוודאי הבן שלו עילוי גדול. ברוך ה' שזכה לכך!

אבל התלמידים, כמובן, לא כל כך התלהבו מדברי ה"בית הלוי"... דבריו היו משונים בעיניהם. הם פנו אל רבם ושאלו אותו לפשר הדברים.

הסביר להם: "הבן הזה, שיודע קצת חומש, הוא תלמיד חכם יותר מאביו... אני מאחל לעצמי שגם אני אזכה לבן שיאמרו עליו שהוא תלמיד חכם יותר מאביו"... אלו מנהיגים אמיתיים. יודעים להלך נגד רוחו של כל אדם.

מעשי ראובן

רבי ראובן דבק במידותיו של אהרן שהיה 'אוהב שלום ורודף שלום'. בימי השבעה להסתלקותו, התוודעו בני ביתו לסיפור מפעים שהמחיש עד כמה גדול היה כוחו בקירוב בין איש לרעהו.

וכך היתה השתלשלות המעשה. איש עסקים, ממכריו של רבי ראובן, הסתבך בהלוואות שונות והיה חייב לנושים רבים סכומים עצומים עד שאיבד את כל ממונו והגיע לידי פשיטת רגל. האיש נואש מלפרוע את חובותיו הרבים, אך רבי ראובן טרח ושכנע אותו לעמול ולהשיב את ההלוואות שנטל ודיבר על ליבו בדבר הזהירות העצומה הנדרשת בענייני ממון, תוך כדי שהוא מזכיר בפניו כי האדם עתיד לשוב בגלגול לעולם הזה על מנת להשיב כל פרוטה שנטל שלא כדין.

הדברים היוצאים מן הלב, חדרו לליבו של האיש, שהבין כי רבי ראובן חפץ בטובתו והבטיח לעשות את כל אשר לאל ידו כדי לפרוע את חובותיו. ואכן, לאחר תקופה בישר האיש לרבי ראובן כי הצליח להשיב את ההלוואות לכל נושיו, למעט נושה אחד.

הנושה הנותר היה שותפו של הלווה לשעבר. כאשר הלווה פשט את הרגל, הוא גרר עימו את שותפו לעסקים וגרם לו הפסדים עצומים. כך נוצר בין השניים סכסוך עמוק וקשה שגלש לבתי משפט והיכה גצים.

הימים חלפו, הלווה שהפסיד את כל רכושו, חלה במחלה ממארת וכעבור זמן מה נפטר בשברון לב. במהלך הלוויה, חיפש רבי ראובן את שותפו של הנפטר בלא הצלחה. בעת שרבי ראובן פנה ללכת לביתו לאחר הלוויה, עצר לידו רכב בחריקת בלמים. למרבית הפלא הסתבר כי על יד ההגה ישב לא אחר מאשר שותפו של הנפטר, שהציע לרבי ראובן להסיעו ברכב לביתו.

רבי ראובן אך נכנס לרכב ומיד החל לדבר על ליבו של האיש –ולשכנעו למחול לשותפו לשעבר, תוך כדי שהוא מצייר באוזניו בהרחבה כיצד הנפטר עומד עתה בבית דין של מעלה ונתבע על החוב אותו איחר מלשלם. "הרי בין כך ובין וכך לא תראה את הכסף עוד", הפציר בו בי ראובן, "למה לך אם כן לגרום שאדם ייענש בסיבתך?!"

האיש שמע את הדברים והחל לשפוך את מרירתו על ראש שותפו שכבר לא היה בין החיים. "כל חיי נהרסו בגללו. באתי ללוויה רק כדי לראות כיצד האיש שהחריב את חיי הולך לבית עולמו!" התריס האיש כשהוא עומד בתוקף על דעתו ומסרב למחול לנפשו.

רבי ראובן לא חדל ממאמציו וניצל את רגעי הנסיעה האחרונים כדי לשכנע את האיש לסלוח לבעל חובו. הרכב כבר עמד מתחת לבית, אך רבי ראובן התעכב והמשיך להפציר באיש לחוס על שותפו העומד כעת למשפט בפני אדון כל.

כשהוא סבור כי כל תחנוניו העלו חרס, נפרד רבי ראובן מהאיש לשלום בלא שידע כיצד הסתיים הדבר. לאחר פטירתו של רבי ראובן, הגיע בנו של בעל החוב, לנחם את בניו של רבי ראובן בימי השבעה, וכך נודע סופו של המעשה.

בימי השבעה של הלווה שנפטר בלא לפרוע את חובו, הגיע שותפו לשעבר לבית האבלים. בנו של הנפטר שראה את פניו וחשש כי בא לגבות את חובו, עזב את החדר כשהוא מלא בפליאה וכעס על האיש שלא מצא זמן ראוי יותר לדרוש את כספו. אולם הלה לא התייאש והחל לצעוד בעקבותיו בחדרי הבית עד שמצא אותו וסיפר לו דברים כהווייתם.

"לאחר לוויתו של אביך, זכרונו לברכה, נסעתי עם רבי ראובן קרלינשטיין לבני ברק. במהלך הדרך, הרבה רבי ראובן לעורר את ליבי למחול לאביך על החוב שהותיר אחריו בלא פירעון. דבריו הכנים של רבי ראובן נגעו לליבי ולאחר שנפרדתי ממנו, שבתי אל קברו של אביך. השעה היתה שעת לילה מאוחרת, הייתי לבדי בבית הקברות השומם והשתטחתי על הקבר הטרי, כשאני פורץ בבכי ומוחל לנפטר במחילה שלמה על חובו ועל ה'דין ודברים' שהיו בינינו. כעת באתי לכאן לומר לך כי אביך עלה והתייצב בפני בית דין של מעלה, כשנשמתו זכה בלא כל חוב ממון, ומעתה והלאה, מבקש אני לשכוח את העבר הכאוב ולהיות ידידכם הנאמן".

כך עלה בידי רבי ראובן, אוהב הבריות, לפלס נתיב לליבו של יריב מושבע, בעזרת דבריו היוצאים מחדרי הלב, ולהפכו בין לילה לידיד ואוהב!